

Német-Magyar Országismereti Tandem Regensburgban

2006. október és 2007. november

Köszönetünket fejezzük ki az E.ON Hungáriának a projekt pénzügyi támogatásáért.

Tartalomjegyzék

- 3 Előszó
Szűcs Tibor
- 5 Emberek hálózata
Koschmal Walter
- 8 Az országismereti tandemprogram menetéről
Dóla Mónika
- 11 XVI. Benedek Pápa beszéde a Regensburgi Egyetemen
Baumann Tímea
- 19 Tanítási helyzetek megközelítése Regensburg egyetemi és magánszektoraiban
Kiss Tamás
- 22 Környezetvédelem Regensburgban
Lévai Gábor
- 25 A kelet-közép-európai régióval kapcsolatos német programok az első világháború alatt, különös tekintettel a térség határainak újrendeződéására és Lengyelország újjászületésére
Polgár Tamás
- 27 Brecht és más huszadik századi német költők
Ragadics Éva
- 29 A garabonciás diák a Regensburgi Egyetemen
Zombory Andrea
- 32 A magyar kultúra és nyelv megismerésének lehetőségei Regensburgban
Baksa Aida
- 36 A Regensburgi Egyetem nyújtotta kulturális szórakozási lehetőségek
Horváth Júlia
- 41 Kapocs Nyugat- és Kelet-Európa között
Lakatos Zsanett
- 45 A Szent Péter-dóm mint a középkori ember életének hírmondója
Pecák Judit
- 49 A regensburgi fiatalok olvasási szokásai ma, az Internet korában
Vörös Katalin

Előszó

Ez a kötet német és magyar egyetemi hallgatói dokumentációkból (2006/2007) keletkezett, amelyek a Regensburgi Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem közös projektumának összefoglaló beszámolóját tartalmazzák. Összeállításunk az elmúlt két tanév együttműködését kívánja dokumentálni, s a két egyetemen újabb diákokat is megnyerni a hungarológia interkulturális közvetítésének. Az anyag széles alapozású, sokoldalú és sokat ígérő áttekintést kínál arról, miként vonták be a két érintett nyelv és kultúra körének legkülönbélebb tudományterületei a kontrasztív, illetve komparatív vizsgálatokat.

A Regensburgi Egyetem Kelet-Nyugat Központja, illetve Europaeum elnevezésű egysége a maga Magyarországra kiterjesztett programjával, a „Magyarul – összeillesztetten” című projektummal igazi kultúrák közti hídszerepet lát el. Közös vállalkozásunknak egyrészt jelentős művelődéstörténeti alapjai vannak, melyeknek gazdag hagyománya például a „Bajorország és Magyarország 1000 éve” című reprezentatív vándorkiállítás alkalmából (Passau / Budapest, 2001) is sokoldalúan szemléletesen és jelképes erővel megnyilvánult. A közös tervezet másrészt időszerű és korszerű kihívást jelent a hungarológia egységes közvetítésének, amelyet szellemiségében nyelvünk és kultúránk egyesített tanulmányozásaként értelmezünk, s ennek során elvárjuk a művelődéstörténet hatékonyan sűrített tudnivalóinak élményszerű átadását.

Hazánk nyelvi és kulturális korszerűsödéséhez több mint ezer éve először a latin, majd többnyire éppen a német nyelvi érintkezések szolgáltatták szakadatlanul az ösztönzéseket.

Nyelvtörténetünk a 17–18. században érte el azt a jelentős szakaszát, amelyet Becker (1948) nyomán „nyelvi csatlakozásnak” nevezhetünk. Akkoriban zárkózott fel a magyar nyelv Európa nyelvi-szemantikai térségéhez, vagyis a már latinus műveltségű németiséghez. Attól kezdve vált lehetővé az immár európai jellegűvé alakuló magyar nyelv számára az, hogy a németről, illetve a németre történő fordítás során ne keletkezzék információvesztés. (A német nyelv jelentős befolyása lényegében 1945-ig tartott.)

A nyelvoktatásban alkalmazott nyelvészet szerepe időközben nálunk is megváltozott: ma már a kommunikatív módszerek és az interkulturális szemlélet uralják az oktatási gyakorlatot. A magyar lektornak viszonylag sokáig be kellett érnie a korábbi szegényes tankönyvkínálattal, s ezek a nyelvkönyvek egyébként rendszerint mesterkélten beszédhelyzetekre, papírízű fogalmazásra épültek. Csak a 90-es évektől kezdve jelentek meg a könyvpiacra az első valóban kommunikatív irányultságú és hitelesnek tekinthető szövegeket tartalmazó (köztük újabban a multimediális összetettséget is képviselő) tananyagok. Választékuk egyre gazdagabb, ugyanakkor a sajátos igények, azaz a legkülönbélebb szükségletek és motivációk kielégítésére is alkalmas tananyagok iránti kereslet is nő.

Kétség sem férhet ahhoz, hogy a magyar mint idegen nyelv iránt az utóbbi évtizedekben világszerte – és különösen Európában – ugrásszerűen megnőtt az igény, s hogy ez a kedvező fejlemény EU-csatlakozásunkkal egyértelműen csak fokozódik majd. Mindazonáltal

számolnunk kell azzal is, hogy ezt az igényt egyre inkább a diákok, illetve a befogadás egyes tényezőinek hangsúlyos sokoldalúsága is jellemzi.

Ebben a tekintetben fölmerülnek bizonyos kérdések. Például érdemes lenne kutatni, mennyiben vesszük figyelembe azt a tényt, hogy a diákok általában 18–25/30 éves fiatalok, s kedvező körülmények között legszívesebben kortársaikkal kommunikál(ná)nak. Miként vagyunk tekintettel a nyelvtanulók mindenkori motivációtípusára adott helyzetükben (magyar származás, barátság, illetve szerelem, szomszédság; tudományos, kulturális vagy politikai meghatározottságú érdeklődési területek a hungarológia területén; egzotikus irányú romantikus hajlam stb.)? Továbbá föltétlenül tudatában kell lennünk annak, hogy a szaknyelvoktatás és a szakmai kommunikáció, amely több helyütt immár a szakképzés elismert részének számít, éppen napjainkban előtérbe került. A nyelvtanulást egyébként is többnyire éppen az instrumentális motiváció jellemzi (beleértve az értelmiség szakmai célú turizmusát is). Egyáltalán nem mellékes, hogy a nyelvtanuló teljesen kezdő vagy álkész-e, s hogy milyen gyakran és hogyan „fertőződött meg a magyar vírussal”.

Mindebből számunkra csak az következhet, hogy az intézményesített hungarológiának meg kell találnia annak az útját és módját, miként valósíthatná meg egy összehangolt tervpályázat keretében a megfelelő választható kiegészítő tananyagok elkészítését (szöveggyűjteményekkel, kézikönyvekkel stb.) annak érdekében, hogy a maga kedvező sokszínűségében érvényesülhessenek a hiteles nyelvváltozatok és a nyelvtanuló egyéni érdeklődése.

Ennek megfelelően azt tervezzük, hogy sokat ígérő együttműködésünk kereteit kibővítenénk, azaz az egyénített tandem-terepgyakorlatok és a nyári egyetem mellett távlatilag más szerveződésekre is kiterjesztenénk (pl. részképzés, mesterképzés, Erasmus-ösztöndíjak), hogy a két egyetem diákjai még további témakörök (politika, szociológia, jog, gazdaság, kereskedelem stb.) összehasonlító feldolgozására is vállalkozhassanak. Pécsi hungarológiai szemináriumunk ebben az

összefüggésben, illetve a testvérkapcsolat jegyében készen áll a német hallgatók fogadására. A siker személyes zálogát abban is láthatjuk, hogy éppen legjobb egykori tanítványainkat jelöltük, illetve küldtük vendégtanárnak: Marton Enikő kollégánót, majd utódjaként Zelenák Enikőt.

A könyvet hálás köszönettel ajánljuk az ügyünket támogató két intézménynek: a Robert Bosch Alapítványnak és az E.ON energiaszolgáltató vállalatnak, amelyeknek hathatós segítsége nélkül vállalkozásunk nem jöhetett volna létre.

Dr. Szűcs Tibor

habilitált egyetemi docens,
szemináriumvezető
Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Nyelvtudományi Tanszék
Hungarológiai és Alkalmazott
Nyelvészeti Szeminárium

Pécs, 2008. január

Emberek hálózata

Pécs és a határok átívelése

Pécs városának és a magyar-német egyetemközi tandemprogramnak közös vonása, hogy határokon ívelnek át. Nem véletlenül szervezzük a német–magyar tandemeket egy olyan városban, mint Pécs, amely kiválóan példázza, hogyan közvetíthet egy város különféle kultúrák között – gondoljunk csak a török és a nyugat-európai kultúrkörre. A magyar és a német egyetemisták, akik pármunkában kutatják egymás országát és kultúráját – a „vezető” szerepnek egyszer a német, másszor a magyar fél részéről történő felvállalásával – látszólag csupán Németország és Magyarország között közvetítenek, ám valójában ennél sokkal többről van szó: a tandempartnerek beszámolóí kibővítik az egyes országok spektrumát. A kétoldalú nemzeti és kulturális kérdések hátterében hirtelen horvátokra, törökökre és számos kisebbségre bukkanunk. Pécs, amelynek lakossága 1832-ben hozzávetőlegesen egyharmadrészt volt magyar (37%), további egy-egyharmadrészben pedig horvát és német, különleges kihívást tartogat a tandempartnerek számára, akik együttes erővel kívánnak megismerkedni vele, a sok különböző nézőpontot mind figyelembe véve. A tandemprogram a közeljövőben várhatólag számos új hálózattal fog gazdagodni, hiszen Pécs nyerte el magyar részről a 2010. Európa Kulturális Fővárosa címet.

Személyes pillantás a konkrét hétköznapiakra

A sztereotíp ismereteket és kliséket kínáló útikönyvekkel ellentétben a magyar–német tandemprogram jelen kötetben található beszámolóiból kézzelfogható módon ismerhetjük

meg a magyar hétköznapot. Mindenki személyes tapasztalatait ismerteti. Amit az ember maga tapasztal, maga él meg, mindenképpen hihetőbb, mint az, amit másoktól hall. Az, hogy a felismerés szubjektív, szívderítően konkrétá teszi a beszámolókat. A gyermekotthonok gondjairól csakúgy találunk beszámolót, mint a szelektív hulladékgyűjtés problémáiról, de a pécsi vallásgyakorlatról is olvashatunk, vagy arról, hogy mivel töltik a város lakosai szabadidejüket.

Németországban lesz, aki legalábbis csodálkozva veszi tudomásul, hogy Magyarországon – például Pécsen a Lenau Házban – nem csak hogy érdeklődés övezi a német nyelvet és irodalmat, de még fáradoznak is annak ápolásán és gyarapításán. Ilyenről Németországban aligha lehet hallani. Ki ismerné Németországban a magyarországi német kisebbség irodalmát, amelynek szerzői gyakran még harmincévesek sincsenek? A tandembeszámolókból ízelítőt is kapunk a művekből. A német kisebbség azonban csak egy a sok közül, akik – úgy tűnik – példásan élnek együtt a magyarokkal Magyarországon. Ugyanerre utal egy a horvát kisebbséget szemléletesen bemutató írás: a magyarországi horvátok saját „kisebbségtani tanáraik” kiképzésével igyekeznek átmenteni a nyelvi és kulturális sokszínűséget a jövő Magyarországa számára.

A tandempartnerek a saját maguk által kiválasztott mindennapi témákat felőlelő projektjeik során nyert szubjektív felismeréseikről adnak számot. Elsősorban olyan projektekről van szó, amelyek a közös jobb jövő felé tekintenek: elhanyagolt gyermekek gondozása gyermekotthonokban, környezetvédelem, környezetvédelmi nevelés stb. Mindegyik tandempartner nagy lelkesedéssel

foglalkozik a jövő ezen kérdéseivel, amit az is motivál, hogy könnyebben átláthatóvá, kompatibilissá váljanak a különféle problémákkal kapcsolatos megoldási stratégiák a Magyarország és Németország közötti gazdasági együttműködés számára. Ehelyütt is nyilvánvalóan látható, hogy kultúra és gazdaság nem választható el egymástól.

A partnerek munkája mögött különösen értékes, a nemzeti határokon túlmutató közös jövő alakítása iránti őszinte érdeklődés húzódik meg. Bármennyire is jövőorientáltak, mégis tekintettel vannak a múltra is. A múlt itt személyes, egyénileg átélt részletekben jelentkezik. Ezeket egyetlen Magyarországról szóló útikönyvben sem találjuk meg. Bizonyára csak itt lelhető fel például, hogyan emlékeztek meg Pécssett 2004-ben a nemzeti szocialisták által meggyilkolt 4000 zsidóról a *Könnyek könyve* megjelentetésével, amelyben mind a 4000 áldozat nevét feljegyezték: „2004 *ist in Pécs das Könnyeke könyve, das Buch der Tränen erschienen, in dem die Namen der 4000 Opfer von 1944 verzeichnet sind.*”

Felelősség-avantgárd?

A beszámolókat az a közös vonás fogja egybe, hogy a felvetett problémákra a magyar–német tandemprogram nem nemzeti kérdésként tekint, hanem közös, német–magyar ügyként azonosítja azokat. A gyermekek elhanyagolásának kérdése, ami Németországban most felettébb aktuális probléma, Magyarországon sem kevésbé veszélyes – a problémák közösek, átívelnek a határokon. A gyermekotthon, illetve a gyámhatóság által fenntartott otthon családias, egyedi légkört teremt, ahol a nehéz sorsú fiatalok otthon érezhetik magukat. Ezeknek a gyermekeknek és fiataloknak a problémái a beszámolókból olyannyira előtérbe kerülnek, hogy a tandempartnerek – csakúgy, mint a beszámolókat olvasói – minden határról megfélekednek, ami esetleg német és magyar gyermek között létezhet. A magyar tandempartnerek – a szó szoros értelmében – feltárják német partnereik számára az ország szociális problémáit, verbális értelemben

is. A program és a projekt beszélgetések és találkozások egész sorát teszi lehetővé. Így alakul ki a *határ-talan* bizalom.

Mi, az olvasók, követjük a szerzőket abban a folyamatban, amelynek során nagyírámban megszabadulnak az előítéletektől. De követjük őket felfedezőútkon is: velük együtt lepődünk meg például, amikor megállapítják, hogy a vallásgyakorlat Pécssett sok tekintetben nem mutat eltérést attól, ahogyan azt Regensburgban, Németországban tapasztalhatjuk. A környezetvédelmet, a környezetvédelmi nevelést vagy a szelektív hulladékgyűjtést megjelenési formáiban és problémáival a két ország esetében hasonlónak és közösnak látják. Ez az a vörös fonál, az idegen országban elvárt eltérések, különbözőségek fonala, amely lassacskán el kell vezetessen a csodálkozva felismert közös vonásokig. A hulladék felelősségteljes kezelése összeköti Regensburg és Pécs lakóit, nem választja el őket (többé).

Amit a fiatal tandempartnerek itt felfedeznek, és maguk is gyakorolnak, az a problémák iránt érzett közös felelősségből fakadó gondolkodás és írás. Ez már nem szorítható nemzeti határok közé, nem választható el egymástól. Itt ifjú felelősség-avantgárd munkálkodik: avantgárd azért, mert a nemzeti önérdet nemcsak hogy háttérben tartja, de nem is tematizálja. Ebben jólesően különbözik a gámpolitikától.

Fordítás és közvetítés

A tandempartnerek kölcsönösen megnyitják és megfejtik egymás számára társadalmukat, kultúrájukat, és ebben nagy szerepet játszik a nyelv. Csak ez teszi lehetővé a konkrét hétköznapi számára lényeges hosszanti párbeszédet. Hogy mi, olvasók, ugyanúgy kénytelenek vagyunk foglalkozni a másikkal, annak országával és nyelvével (ahogyan azt a tandempartner tette), a német olvasó számára már néhány szokatlan névben is megmutatkozik: „Heiliger Stephan” például nem más, mint „Szent István”. A cikkek segítőkészen kis szótárt adnak a kezünkbe: pl. a „Franziskanerorden” magyarul

„Ferenecs rend”. A tandempartnerek kölcsönösen lefordítják egymás számára kultúrájukat. Ők megbíznak egymásban, mi pedig bizalommal követhetjük őket.

A kívülről ránk vetett pillantás időnként elgondolkodásra készítheti az egy bizonyos társadalmon belül élőket is, például ha egy mindezidáig nyelvileg tarka táj éppen most folyó elvesztéséről van szó. Az anyaországgal példásan együttműködő, Magyarországon élő horvát kisebbség sokféle tájszólását kihalás fenyegeti az egységes, szabványos horvát nyelvgyakorlat miatt. Itt, az országon belül gondolatokat ébreszthet a külső perspektíva.

Az idegen perspektíva mint saját

A tandemek különösen alkalmasak arra, hogy a Magyarországra vonatkozó idejétmúlt, klisészerű német látásmódot üdítően módosítsák. A vasfüggöny éppen elég sztereotípiát hagyott ránk Magyarországról – a szövegek erről is értékes felvilágosítással szolgálnak.

A tandempartnerek által a másik kultúrában szerzett egyik legfontosabb tapasztalat, amelyből talán a legtöbbet tanulhatunk, az a másik látószögének átvétele, vagyis hogy a németek magukévá teszik a magyar perspektívát. Amikor a pécsi hulladék-elhelyezésről ír a német szerző, annak minden gondjáról-bajjáról, annyira belemerül a pécsi polgár gondjaiba, hogy megfeledeznek a saját, német, nézőpontjáról. Mi a siker, ha nem ez?

A minden egyes beszámoló alapjául szolgáló számos egyéni beszélgetés, amelyek kivonatát itt felkínáljuk, megköveteli a másik látószög folyamatos megértését, az állandó perspektívaváltást. A beszélgetések során – ugyanúgy, mint a tandempartnerrel folytatott együttműködésben – bizalom alakul ki, emóciók keletkeznek – emberek között, akiknek a nemzetisége teljesen lényegtelené válik. A beszámolók fénypontja számomra az, amikor a német tandempartnerek magyar hazafiakká mutálnak, lelkesedve beszélve a magyarországi

nemzeti parkok szokatlanul nagy számáról vagy a pécsi gyermekotthonokban észlelt, elképzelhetetlenül szívélyes, családiás légkörről. Itt olyan szintet értek el, amelytől a két ország államai, társadalmi egészükben még jócskán távol vannak – az értékelő perspektívák szintéziséét! Ezek azonban fontos lépések a helyes úton.

Az ifjú kutatók megkapóan friss beszámolóit az olvasóban is kedvet ébresztenek ahhoz, hogy a tandempartnerek nyomába lépjen, és összefogásban munkálkodjon a sokrétű közös feladatok megoldásán – talán új tandemekben, új emberi hálózatokban, olyan emberekkel, akikben megbízhat, mint a mieink egymásban.

Új hálózatok létrejöttét remélve magyarok és németek között, de nem csak öközöttük, az egyik szövegben megtalálható „Ungardeutsch” dialektus szavaival kívánok Önöknek sok örömet és gyarapodást az olvasás során:

„Dazua wünsch i dir vül Erfolg und kuate Laune dazua. Es griaßt dich von Herz'n”

Koschmal Walter

Prof. Dr. Koschmal Walter
A Regensburgi Egyetem
'Europaeum, Ost-West-Zentrum'
program- és egységvezetője
Szlavisztika Filológia Tanszék
Regensburgi Egyetem

Regensburg, 2008. január

Az országismereti tandemprogram menetéről

Az országismereti tandem egy olyan interkulturális csereprogram, amely két különböző ország egy-egy egyeteme közt létrejött bilaterális szerződés alapján valósul meg; jelen esetben a Pécsi Tudományegyetem (Magyarország) és a Regensburgi Egyetem (Németország) között. A tandemprogram során az adott egyetemek diákjai együttesen dolgoznak különféle, országismerettel kapcsolatos (például kultúra, történelem, művészet, vallás, szokások és hagyományok, közélet, gazdaság stb.) kutatási témákban. Egy tandem két fordulóból áll: az első fordulóban az egyik fél látogat el a partnerhez, a másodikban a partnerek viszonzozzák a látogatást.

A tandem azonban nemcsak az adott diák tanulmányaihoz és érdeklődési köréhez kapcsolódó egyedülálló kutatási lehetőséget biztosít a célországban/célkultúrában; annál sokkal többet kínál. Nagyszerű lehetőséget nyújt arra, hogy az egyetemisták első kézből tapasztalhassanak meg egy másik kultúrát, illetve hogy a magukéra egy másik perspektívából tekinthessenek, vagy hogy idegen nyelvi tudásukat fejlesszék/gyakorolják. A diákok – mint az a beszámolókból kitűnik – kihasználják a lehetőséget arra is, hogy szélesítsék látókörüket és hosszú távú barátságokat kössenek.

A tandemprogram minden esetben az előkészítő lépésekkel kezdődik, amikor is kialakul a résztvevő diákok köre. A tandem résztvevőit a programszervező megbeszélések, szemináriumok formájában készíti fel a fogadó országban folytatandó munkára. Az első konkrét szervezésbeli lépés a két egyetem között – mintegy négy hónappal a tandempartnerek első találkozására előtt – az egyes kutatások nagyvonalakban

történet meghatározása: a vendég és a fogadó fél meghatározza azokat a témákat és kérdéseket, amelyeket a két egyetem diákjai együttesen kívánnak kutatni. Ennek során, a legjobb eredmény elérése érdekében, a tanulmányaikat hasonló tudományterületeken folytató, illetve a hasonló érdeklődési körű diákokat párokba szervezzük. Ebből következik, hogy a két egyetem graduális képzésében tanuló bármely nappali szakos egyetemista bekapcsolódhat a programba. A tandempartnerek e-mailben veszik fel egymással a kapcsolatot, majd megvitatják a témát, a kutatás fókuszát és a lehetséges módszereket, amelyeket egymással együttműködve fognak használni a kutatás megvalósítása során.

A két tandempartner, akik egyazon kutatási témán dolgoznak, különböző szerepeket látnak el. A partnere országába ellátogató fél javaslatokat tesz arra vonatkozólag, hogyan közelíthető meg a téma – pl. elbeszélések, kérdőívek, látogatások, interjúk vagy forráskutatás formájában, illetve partnere tanácsát kéri, milyen irányban lehetne elindulni, vagy milyen illetékeseket kellene megkérdezni, hogy a lehető legmegfelelőbb módon lehessen körüljárni az adott kérdést. A partner – a fogadó ország részéről – minden szükséges intézkedést megtesz a helyszínen a kutatás előkészítésére, és megszervezi az első személyhez/intézményhez történő közös látogatást. Megtörténhet, hogy a két tandempartner közti egyeztetések lefedik a teljes előkészületi szakaszt, míg a vendégpartner meg nem érkezik a fogadó országba.

Ezt követően sor kerül a tandempartnerek első személyes találkozására a kutatás helyszínén. Ezután egy héten át az a feladatuk, hogy

információt gyűjtsenek a kutatáshoz. Fontos szempont, hogy a kutatásnak előre mutató jelleggel kell bírnia: minden adatot a helyszínen kell összegyűjteni, illetve minden érintett intézményt és személyt a helyszínen kell felkeresni. A tandempartnerek természetesen nagyon szorosan együttműködnek a kutatás lebonyolítása során, hiszen a tandemprogram egyik lényeges pontja, hogy a tandemben résztvevő diákok megismerkedjenek és együttműködjenek egy eddig kevésbé ismert kultúrát képviselő személlyel. Ez nyilvánvalóan felveti a nyelvi korlátok kérdését is, mivel a tandemprogramnak nem inherens követelménye, hogy a tandempárok beszéljék egymás nyelvét. Ebből az okból kifolyólag nem ritkán megesik, hogy a kommunikáció nyelve az angol.

Az egyhetes célországban való tartózkodás kiegészítőjeként különféle kulturális programokat építünk be a menetrendbe, melyeket kétoldalúan szervez a két intézmény programszervezője. A program minden esetben tartalmaz városnézést, a résztvevők együttes ellátogatását a város valamely reprezentatív szervezetéhez (például intézetek vagy vállalatok), kirándulást a régióban, koncert-, illetve színházlátogatást és egy a vendéglátó egyetem által rendezett fogadást. Erre az alkalomra, valamint a napi megbeszélésekre, a fogadó egyetem egy termet bocsát a program rendelkezésére. Az egyhetes célországban való tartózkodás után a diákok elkészítik a kutatási témájukra és élményeikre, tapasztalataikra vonatkozó beszámolóikat.

Amit a jelen kötet kínál, az a Pécsi Tudományegyetem és a Regensburgi Egyetem Országismereti Tandemprogramjában résztvevő diákok beszámolóinak csokrá két tandemfordulóból:

1. a 2006. áprilisában Pécsre látogató regensburgi egyetemisták, illetve a 2006. októberében Regensburgba látogató pécsi egyetemisták beszámolóit, valamint
2. a 2007. márciusában Pécsre látogató regensburgi egyetemisták, illetve a 2007. novemberében Regensburgba látogató pécsi egyetemisták beszámolóit.

Reméljük, hogy legalább annyira érdekesnek találja az olvasó egyetemistáink beszámolóit, mint amennyire ők élvezték a kutatást és a találkozást. Jó olvasást kívánva,

Dóla Mónika
Egyetemi tanársegéd,
programszerző
Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Nyelvtudományi Tanszék
Hungarológiai és Alkalmazott
Nyelvészeti Szeminárium

2006. október

XVI. Benedek Pápa beszéde a Regensburgi Egyetemen

XVI. Benedek Pápa beszéde– a németországi írott sajtó tükrében¹

Előszó

Írásomban összehasonlítást kívánok tenni azokról a németországi sajtóban megjelent írásművekről, amelyek XVI. Benedek Pápa 2006. szeptember 12-én, a Regensburgi Egyetemen tartott beszédét, illetve annak világméretű visszhangját tárják a nyilvánosság elé. Ez a beszéd olyan széleskörű nemzetközi véleménynyilvánítást váltott ki, amely az újságírók szerint a karikatúravita² következő felvonásának is tekinthető. Így ez az esemény kiemelődött a sajtóban „Pápalátogatás Bajorországban” címkével ellátott tematikából – ami addig leginkább a bajor tartomány és Németország számára volt fontos –, és nemzetközi sajtóvisszhangot kapott.

A továbbiakban a következő sajtócikkeket elemzem:

1. „Papst bedauert ‚Missverständnis‘“
Frankfurter Allgemeiner Sonntagszeitung,
2006. szeptember 17.
2. „Islamische Welt empört über den Papst“
Süddeutsche Zeitung,
2006. szeptember 16./17.
3. „Islam-Schelte bei der Rede an der Uni“
(Matthias Hoenig und Peer Meinert)

- Mittelbayerische Zeitung*,
2006. szeptember 14.
4. „Regensburg-Rede: Angriffe auf Benedikt immer heftiger“
Mittelbayerische Zeitung,
2006. szeptember 16./17.
5. „Sturm der Entrüstung – wohl dosiert“
(Peer Meinert)
Mittelbayerische Zeitung,
2006. szeptember 16./17.
6. „Papst Benedikt besucht seine Alma Mater“
(Tobias Weismantel)
U Mail, Regensburger Universitätszeitung,
2006/5 október
7. „Glaube, Vernunft und Gewalt“
(Thomas Schmid)
Frankfurter Allgemeiner Sonntagszeitung,
2006. szeptember 17.
8. „Was ungesagt blieb“ (Matthias Dobrinski)
Süddeutsche Zeitung,
2006. szeptember 16./17.
9. „Der Theologe steht dem Papst im Weg“
(Andreas Zielcke)
Süddeutsche Zeitung,
2006. szeptember 16./17.
10. „What went wrong?“ (Otto Kallscheuer)
Frankfurter Allgemeiner Sonntagszeitung,
2006. szeptember 17.

¹ Köszönettel tartozom Irma Biebl, regensburgi egyetemistának, aki németországi utunk során segítségemre volt az elemzésre szánt szövegek összegyűjtésében.

² Itt arra a néhány hónappal korábbi szintén világméretű vitát kiváltott ügyre utalok, amikor is egy népszerű dán napilapban karikatúrák jelentek meg Mohamed prófétáról. Ez az iszlám és a keresztény civilizáció feszültségének egy újabb megnyilvánulása volt.

A cikkek közül hatot országos napilapokból (*Frankfurter Allgemeiner Zeitung* – FAZ, *Süddeutsche Zeitung* – SZ), hármát egy regionális napilapból (*Mittelbayerische Zeitung* – MZ)³, egy cikket pedig egy havi rendszerességgel megjelenő egyetemi lapból (*U Mail*)⁴ választottam.

Az első hat cikk (1. – 6.) négy-, illetve hathasábos tudósítások, a 7. cikk a leghosszabb tudósítás hét hasábal. A 8. – 10. szövegek rövidebb kommentárok. A cikkek közül négy (1., 2., 4., 6.) az újságok címloldalán találhatók.

A tudósítások összehasonlítása

Először az első hét cikket (1. – 7.) kívánom összevetni, mivel a kommentárok (8. – 10.) az összehasonlítás más kategóriáit igénylik. Ezek közül a szövegek közül két beszámoló az országos (egy a FAZ-ban, egy az SZ-ban), három az MZ-ban, egy pedig az egyetemi lapban jelent meg.

A tudósítások között fontos különbséget jelent a megjelenés időpontja. A 3. cikk 2006. szeptember 14-én jelent meg, vagyis két nappal a beszéd után, amikor a nemzetközi reakciók már érezhetőek voltak, de még nem eszkalálódtak. A cikkek többsége (1., 2., 4., 5., 7.) a rákövetkező hétvégén jelentek meg a sajtóban, így ezek már összefoglaló jelleggel szólnak a nemzetközi konfliktusról. Az *U Mail* tudósítása viszont csak októberben jelent meg, a havilap adottságai miatt. Így ez a beszámoló nem mondhat el aktualitásokat, de egy jelentős eseményt foglal össze.

A cím és az alcím

A cikkek a következő címmel jelentek meg:

1. „Papst bedauert ‚Missverständnis‘“
[„A pápa sajnálja a »félreértést«.”]⁵ (FAZ)
2. „Islamische Welt empört über den Papst“
[A iszlám világot megbotránkozttatta a pápa] (SZ)
3. „Islam-Schelte bei der Rede an der Uni“
[Islám-szidalmazás az egyetemi beszédben] (MZ)
4. „Regensburg-Rede: Angriffe auf Benedikt immer heftiger“ [A regensburgi beszéd: A támadások Benedek ellen egyre hevesebbek] (MZ)
5. „Sturm der Entrüstung – wohl dosiert“
[A lefegyverzés vihara – jól adagolva] (MZ)
6. „Papst Benedikt besucht seine Alma Mater“
[A pápa meglátogatja alma mater-jét] (*U Mail*)
7. „Glaube, Vernunft und Gewalt“
[Hit, észszerűség és erőszak] (FAZ)

A hét cím közül a két legutóbbi nem illik a sorba. A másik öt a konfliktusra reflektál, amit a pápa beszéde kiváltott, míg a *U Mail* tudósítása – címe szerint is – inkább a pápa egyetemi látogatásának tényére koncentrált. Az utolsó cím (FAZ) már közvetlenül a pápa beszédére reflektál, amely ugyanezt a címet viselte. A címekből azonnal következtethetünk a szöveg szerzőjének és a sajtóorgánumnak saját nézőpontjára az ügyben: a *Süddeutsche Zeitung* és a *Mittelbayerische Zeitung* az iszlám világ reakcióira koncentrált, ezzel

³ A *Mittelbayerische Zeitung* a „Pápalátogatás Bajorországban” témával részletesen foglalkozott, hiszen regionális napilap lévén számára ez az esemény különleges jelentőséggel bírt, amely nagy médianyilvánosságot kellett kapjon. Az újság már szeptember eleje óta folyamatosan beszámolt a látogatás előkészületeiről, a biztonságot érintő szabályozásokról, a zarándokok, valamint Regensburg és Altötting lakosainak előzetes elképzeléseiről és reményeiről. A pápalátogatást gazdagon prezentálta képekkel, beszámolókkal és interjúkkal. Ennek az újságnak elsődleges célja az volt, hogy a pápalátogatást mint egy nagyszabású, rendkívüli eseményt mutassa be. És kevésbé koncentrált arra a bizonyos egy beszédre.

⁴ A regensburgi egyetemi lap, a *U Mail* egy havilap, amely a Regensburgi Egyetem kiadványaként jelenik meg. Kiadója az egyetem mindenkori rektora (jelenleg Prof. Dr. Alf Zimmer), főszerkesztője Dr. Rudolf F. Dietze.

⁵ Fordítások tőlem – BT

szemben a FAZ a pápa bocsánatkérését helyezi a középpontba. Az 5. címből az újságíró kritikus véleményét is kihallhatjuk.

A legtöbb beszámoló többet árul el az alcím által. A FAZ-ban megjelent tudósítás (1.) – amint a főcím is – ismét a pápa viselkedését emeli ki: „*Vatikan: Benedikt wollte Muslime nicht beleidigen. Proteste aus Ägypten und Iran. Appelle zur Mäßigung.*” [Vatikán: Benedek nem akarta megsérteni a muszlimokat. Tiltakozások Egyiptomban és Iránban. Felhívások a mérséklésre.] Ám az alcím már azt is megmutatja, hogy ebben a szövegben az iszlám világ reakciójáról is szó lesz. Az alcím a rövid hírek stílusát alkalmazza – megnevezi a beszámoló helyét, és rövid mondatokban összefoglalja a lényegét.

Az SZ-ban megjelent tudósítás (2.) alcíme – „*Muslimische Staaten werfen Benedikt XVI. »Verleumdungskampagne« vor / Geistliche rufen zu Proteste auf*” [A muszlim államok »rágalmazási kampányt« vetnek XVI. Benedek szemére / A vallási vezetők tüntetésekre hívnak fel”] – az iszlám világ reakciójánál mint témánál marad, és két eseményt emel ki az ügyből. A »rágalmazási kampány« megnevezés az újságíró kritikus álláspontját mutatja a reakciókkal szemben.

Ugyanezt a formát alkalmazza az MZ-ban megjelent cikk (3.) alcíme is, de nem két eseményt emel ki a kontextusból, hanem a konfliktus kialakulásának folyamatára mutat rá. Ezzel együtt egy kérdést is feltesz, melyet a szerző majd a szövegben igyekszik megválaszolni. („Vorlesung schlugt internationale Wellen / Droht dem Pontifex nun eine Fatwa?“ [Az előadás nemzetközi hullámokat ver / A pontifex-et egy fatwa fenyegeti ezek után?]) Továbbá szintén ezzel a formával találkozunk az MZ-ban megjelent másik tudósítás (4.) alcíménél is, ahol a két kijelentés a két „ellenfél“ véleményeit tükrözi a konfliktusban.

(„*Islamische Staaten rufen zu Protesten auf / Vatikan weist Kritik zurück*“ [Az iszlám államok tüntetésekre hívnak fel / A Vatikán visszautasítja a kritikát])

Az MZ harmadik tudósítása (5.) a következő alcímmel jelent meg: „Benedikt traf mit seiner Vorlesung in Regensburg den wunden Punkt der islamischen Welt“ [„Benedek regensburgi előadásában az iszlám világ egy fájó sebért érintette”]. Amint a főcím is, itt is az újságíró személyes véleménye és kritikus hangja tükröződik.

A *U Mail* tudósításának alcíme az eddigiekhez képest eléggé lapos, csak az eseményt hangsúlyozza, a konfliktust nem. („*Ein großes akademisches Fest*” [Egy nagy akadémiai ünnep])

Végül a FAZ-ban megjelent másik szöveg (7.) alcíme a pápa beszédének és viselkedésének teljes problematikáját összefoglalja. Az alcím megmutatja, hogy ebben az (egyébként leghosszabb) tudósításban nemcsak a reakciók, de a háttér is felvázolásra kerül. („*Benedikt XVI. wollte ein Christentum verkörpern, das ursprünglich und aufgeklärt ist. Nicht nur Muslime verstehen die Botschaft nicht.*“ [Benedek egy olyan kereszténységet akart megtestesíteni, amely őseredeti és felvilágosult. Nemcsak a muszlimok nem értik az üzenetet.]

A bevezető rész (lead)

A következőkben megvizsgáljuk a beszámoló első, bevezető gondolatait, mivel ezek különösen fontosak a szövegek szerkezete szempontjából. Egy hír vagy tudósítás első mondataiban az 5 W-nek mint megadott információnak kell megjelennie – vagyis: *Who?*, *What?*, *When?*, *Where?*, *Why?*, *How?*; magyarul: *Ki? Mit? Mikor? Hol? Miért?*

⁶ Domokos Lajos: Press. A nyomtatott és az elektronikus újságírás elmélete, gyakorlata. Teleschola. Budapest. 2002. p. 199.

⁷ Uő. p. 219.

*Hogyan?*⁶ A lead szerepe, hogy felhívja a figyelmet a témára, valamint segít eldönteni az olvasónak, hogy elolvassa-e az egész cikket.⁷

Az 1. cikk egy egyszerű helyzetjelentő⁸ bevezetést alkalmaz. A FAZ cikke a lead esetében is a rövidhír-formánál marad – az alcímben még a Vatikán jelenik meg helyszínként, az első mondatban már Frankfurt. A bevezető mondat egy remélt lezárást foglal össze: a pápa sajnálatkifejezését.

Egy izgalmas részletet emel ki első mondatával az MZ másik beszámolója (5.), amennyiben a szerző a pápa „lebegését” és a megbotránkozás hullámaint mint két ellentétes képet alkalmazza.

A 2. és a 4. cikkek (az SZ-ban és az MZ-ban) inkább a drámaidet emelik ki a bevezetésben: a muszlimok tüntetéseiről számolnak be bennük – ugyanakkor ezek a lead-ek is a helyzetjelentő típusba tartoznak. Szinte azonos szavakat is használnak leírásukban.

Az MZ cikke (3.) bevezetőjében az idézetet tartalmazó lead formát követi, mivel az olasz *La Repubblica* című lapból idéz. Ezzel egyben a korábbi tematikára utal. Ennek a sajtóorgánumnak a „különleges látogatás” megkoronázó lezárása a beszéd, még ha vagy éppen, mert ez egy nemzetközi konfliktust robbantott ki.

A *U Mail* szövegének bevezető része nem tartja magát a fentebb ismertetett szabályokhoz, ehelyett a kronológiát követi – már a bevezető mondatban is. Emiatt a cikk nem vált ki különösebb érdeklődést, kíváncsiságot olvasójából. Persze figyelembe kell venni, hogy a tudósítás októberben jelent meg, így nem tud aktuális lenni, de talán éppen ezért kellene mégis megpróbálni egy jól

megválasztott formai eszközzel érdeklődést kiváltani. Talán például egy a személyes átélésről tanúszkodó riport itt szerencsésebb lett volna.

A FAZ-ban megjelent másik cikknek (7.) sincs tipikus bevezetése, de ez a szöveg már felúton helyezkedik el a tudósítás és a kommentár között. A késleltetett lead típusú bevezető⁹ a jelenlegi pápa egy 1977-ben megjelent könyvére hívja fel a figyelmet – az olvasó itt azonnal sejtheti, hogy ebben a cikkben több szó fog esni a beszéd hátteréről, és a szerző egy nagyobb időintervallumot fog össze, mint a többi tudósítás esetében. Az, hogy a pápa korábbi munkásságáról olvashatunk, egyébként is felkelti az érdeklődést.

A szerkezet

A FAZ tudósításának (1.) felépítésében a pápai beszéd által kiváltott eltérő véleményeket sorakoztatja fel. A szerkezet a következő:

1. A pápa megbánása – mint újdonsült esemény. Ehhez csatlakozik a szentszéki titkárság magyarázata.
2. Tüntetések Egyiptomban, Iránban és Törökországban.
3. Felhívások mérséklet tanúsítására az iszlám világban.
4. Vélemények Németországban – a pápa védekezése.

Tehát az újságíró véleményeket és pillanatképeket mutat föl különböző színterekről. A cikk az újság címdalán helyezkedik el, így nem írja le részletesen a szituációt, hanem más, az újságban a témában megjelent írásokra hivatkozik.

Az SZ tudósítása (2.) szintén a lap címdalán található. Négy hasázból áll. Az első bekezdést – a tulajdonképpeni leadet – kiemelték a szövegből.

⁸ „Egy pillanatfelvétel az esemény következtében kialakult helyzetről.” (Uő. p. 219)

⁹ „Egy olyan személy bemutatásával történő indítás, akihez köthető a lead utolsó részében exponált konfliktus.” (Domokos Lajos: Press. A nyomtatott és az elektronikus újságírás elmélete, gyakorlata. Teleschola. Budapest. 2002. p. 219.)

A cikk egy híradás az iszlám világban történt eseményeiről, melyeket a pápa regensburgi beszéde váltott ki. Szintén a rövid hír jelentésszerű formulájával kezdődik („München”). A cikk szerkezete a következő:

1. Összefoglaló az iszlám világ legfontosabb eseményeiről.
2. Az OIC véleménye.
3. Cím: Az egyház megtámadása
4. Az egyes iszlám országok véleménye – rövid hírek több államból: Egyiptom, Irán, Teherán, India, Gáza.
5. Egy hosszabb beszámoló a Törökországgal kialakult konfliktusról.
6. A Vatikán véleménye.
7. Vélemények Németországban.

A szerkezet alapján láthatjuk, hogy ez a felépítés nagyon hasonlít az 1. tudósításra; mindkét cikkben a Vatikán, az iszlám világ és Németország véleményét ütközteti a szerző – csupán különböző sorrendet állít fel a bemutatás során. Az SZ cikke ugyanakkor inkább összefoglal, míg a FAZ inkább a pápa sajnálatának kifejezésére összpontosít.

A 3. szöveg nem igazán számít önálló tudósításnak, inkább egy másik cikk kommentárjának tekinthetjük, amely a regensburgi beszéd témájában a római *La Repubblica* elnevezésű lapban jelent meg. Ez az újságcikk szeptember 14-i, így tehát inkább magára a beszédre helyezi hangsúlyt, kevésbé írja le az iszlám világ reakcióit. A szöveg szintén a helyszín megadásával indul (Regensburg), de ezek után inkább XVI. Benedek pápa beszédének tartalmával foglalkozik. Így láthatjuk ezt a szerkezeti felépítést is:

1. Bevezető rész: Idézet a „La Repubblica” című lapból.
2. Magyarázatok a problematikus idézethez.
3. A mondat idézése.
4. A pápa beszédének valódi értelme (az újságíró szerint).
5. A Vatikán véleménye.
6. Az eset hatásai az iszlám világra.
7. Egy másik római újság, a „Corriere della Sera” véleménye.
8. A fatwa kérdése (amit az alcímben még az újságíró kérdésként értelmezhetünk).

A tudósításban a szerző nem titkolja, hogy nem saját forrásból dolgozott, így a két idézett újság véleményéről nyilatkozik csak. Ezzel az is a célja, hogy ezen keresztül az olvasó jobban megismerhesse a pápa beszédének tartalmát.

Az MZ címdalán megjelent tudósítás (4.) három hasázból áll. Az első bekezdést (a leaddel) kiemelték – ez megnevezi a helyszínt is (Róma / Regensburg). Ez a cikk szintén csak röviden vázolja fel az eseményeket, és további írásokra (beszámoló a 3. oldalon) hivatkozik. A szerkezet a következő:

1. Bevezető rész: az OIC véleménye
2. A különböző iszlám országok megbotránkozása.
3. Párhuzamot von a Mohamed-karikatúrákkal.
4. egyiptomi vélemény
5. Irán véleménye
6. A Vatikán véleménye

Tehát itt is a különböző vélemények sorakoznak fel, új azonban a párhuzam a karikatúra-vitával, ami a korábbi írásokban nem jelent meg.

Az MZ másik tudósítása (5.) egy hosszabb leírás, amely a címdalán található cikkhez kapcsolódik (4. tudósítás). Ebben a tudósításban több kritika és háttér információ is megmutatkozik. Már a bevezetés is rendkívül ironikus, amint azt már jeleztük. A szerkezeti felépítésen is látszik, hogy a szerző nem csak reakciókat ír le, hanem egy tágabb látószögől tekint az eseményekre:

1. A szituáció, a konfliktus leírása.
2. II. János Pál pápa iszlámmal kapcsolatos politikája.
3. Az olasz Vatikán-szakértők véleménye – a pápa beszédével egy „fájó sebet” talált el.
4. Az OIC és Pakisztán véleménye.
5. Törökországi reakciók
6. Miért mondta ezt a pápa?
7. Csak néhány tüntetés Törökországban
8. A beszéd értelmezése – „La Repubblica”
9. A beszéd összefoglalása az újságíró által.
10. A beszéd értékelése egy teológus és az újságíró által.

A struktúrából kiolvasható, hogy a szerző kevésbé az iszlám reakciókkal foglalkozott, sokkal inkább a beszéd értelmét és következményeit igyekezett feltárni az olvasók előtt a különféle vélemények által.

A *U Mail* tudósítását nem egy professzionális újságíró írta – ez a szerkezetből is kitérünk. A szöveg egyszerűen az időrendi kronológiát követi, és nagyobb hangsúlyt fektet arra, hogy visszaidézza a beszédet, és az események fontosságát újból aláhúzza.

A leghosszabb cikk (a FAZ-ban) – amint már említettem – a tudósítás és a kommentár műfajai között helyezkedik el félúton. Ez a szöveg szintén több háttér-információt kíván adni, és arra a kérdésre koncentrálni, hogy: Miért is mondta ezt a pápa? A szerző konzekvenciákat von le a történetből. A lead visszaviszi az olvasót a múltba, és Joseph Ratzinger visszaemlékezéseiről szól. A cikk szerkezete a következő:

1. Joseph Ratzinger visszaemlékezései, születés és élet Bajorországban – a személyes kapcsolata ezzel a területtel.
2. Miért látogatott Bajorországba?
3. A látogatás és a pápa viselkedésének üzenete.
4. Különbségek külsőségekben és prezentációban XVI. Benedek és II. János Pál között.
5. A beszéd és üzenetei.
6. Összefüggések a karikatúra-vitával.
7. Iszlám tüntetések.
8. Következtetések: Nincs lehetőség a két vallás közötti dialógusra, a pápa nem szólhat kritikusan.

A cikk nem ír részletesen a tüntetésekről, ami viszont újdonság a többi szöveghez képest, hogy a beszédet nem emeli ki kontextusából, hanem azt az egész látogatás leírásán és üzenetein keresztül értelmezi.

A képek

A cikkek többségénél képek is megjelennek illusztráció gyanánt. A képek fontosak, mivel magukra vonják az olvasó tekintetét, és azt is azonnal felmérhetjük általuk, hogy miről is szólhatnak a szövegek. Az első két tudósítás (1. – 2.), melyek sokkal többet írnak a tüntetésekről, felháborodott muszlim embereket ábrázolnak képeiken. Sőt a FAZ még tüntető iszlám nőket is bemutat. Az MZ és a *U Mail*, vagyis a regionális sajtó jobban koncentrálna a pápalátogatásra: ezek a pápát mutatják, miközben beszédét tartja az egyetemen. Végül a leginkább értelmező jellegű írás a FAZ-ban (7.) illusztrációként a naumburgi jánoskulcsot [Johannesschlüssel] hozza – itt a keresztény szimbolika jelentését kell kiolvasnunk.

A kommentárok összehasonlítása

A tudósítások mellett érdemes megvizsgálni néhány, a kommentár műfajába¹⁰ tartozó szöveget is. A kommentárban erőteljesebben megjelenik a szerző mint szubjektum, aki saját maga értelmezi az eseményt. Saját véleményét, tézist is felállíthat azzal kapcsolatban, melyet a cikkben bizonyít. A vizsgált kommentárok a következő címeket viselik:

- 8 „*Was ungesagt blieb*”
[„*Ami kimondatlan maradt*”] (SZ)
- 9 „*Der Theologe steht dem Papst im Weg*”
[„*A teológus akadályozza a pápát*”] (SZ)
- 10 „*What went wrong?*”
[„*Mi ütött ki balul?*”] (FAZ)

A *Süddeutsche Zeitung*-ban megjelent két kommentár címe a szerzők legfontosabb ítéletét emelik ki, a probléma lényegét igyekeznek megragadni. A FAZ címe meglepő, mivel angol nyelvű és egy nagyon egyszerű kérdést fogalmaz meg – csak a cikk első mondataiból derül ki

¹⁰ „... egy esemény, egy jelenség rövid, tömör megvilágítása a vele összefüggő más események, tények, adatok, háttér információk segítségével.” (Domokos Lajos: Press. A nyomtatott és az elektronikus újságírás elmélete, gyakorlata. Teleschola. Budapest. 2002. p. 267.)

számunkra, hogy ez minden bizonnyal egy idézet az amerikai sajtóból. Ez a kommentár a FAZ-ban a „Feuilleton” (tárca) oldalon jelent meg, két további kommentárral és egy interjúval a témában. Ezeknek a szövegeknek egy közös címük is van: „Schon wieder?” [„Már megint?”]. Ez a kérdés összefüggésbe hozza a pápa beszédét a karikatúra-vitával, vagyis: a muszlimoknak már megint valami bajuk van Európával. A kérdésben sok irónia rejlik, melyet az alcím is erősít további kérdésekkel.

A FAZ kommentárja ezért nem rendelkezik alcímmel, viszont az SZ két cikke igen. A 8. szöveg alcíme, „Das Kirchenoberhaupt sparte bei seiner Verurteilung von Gewalt die Geschichten der Katholiken aus“ [„Az egyházfő az erőszak elítélése közben kispórolta a katolikusok történetét”] a főcím véleményét ismétli meg precízebben, és így egyben a teljes kommentár összefoglalását is adja. Ezt a módszert alkalmazza a másik szöveg alcíme is: „Benedikt XVI. lässt in seiner Regensburger Vorlesung das Gespür für seinen Amt zu vermissen” [„XVI. Benedeket elhagyta az érzéke a hivatalához regensburgi beszédében.”]. Ezek a pontosan megfogalmazott alcímek elősegítik, hogy a főcím rövid, ironikus, kritikus vagy akár játékos legyen.

A bevezető rész (lead)

A kommentárok esetében a leadnek nem szükséges olyan precíznek lennie, mint a híreknél, mégis hasznos, ha az olvasó már itt megtudhatja, miről lesz szó a szövegben.

A 8. kommentár bevezetése nagyon hasonlít egy interjúhoz. A szerző leírja a vatikáni szövívő feltételezett érzelmeit, majd közvetett módon beidézi zavart. A 9. cikk kevésbé izgalmas módon von minket be a témába, a szerző emlékeztetünkbe idézi Joseph Ratzinger egy beszélgetését Jürgen Habermas-szal. A FAZ kommentárja első mondatában a címet magyarázza, és kritikus hangvételt üt meg.

A szerkezet

Az SZ kommentárja (8.) véleményt nyilvánít ki. Négy hasábról áll. Amint már említettük, a lead riportszerű, ezután kezdődik a valódi kommentálás. A szöveg felépítése a következő:

1. Bevezető rész: riport (vatikáni jelentések)
2. Az iszlám világ reakcióinak összefoglalója – mint ellenpont a vatikáni szövívő megnyugtató szavaival szemben.
3. A pápa beszédének elemzése, idézetekkel – az újságíró eközben megállapítja, hogy XVI. Benedek pápa nem iszlámellenes beszédet tartott.
4. A kommentár középpontja: nem az okozza a problémát, amit a pápa mondott, hanem amit NEM mondott. – Ez a kommentátor tézise.
5. A tézis bizonyítása (keresztes hadjáratok stb. Ezt elhallgatta a pápa.)
6. Konklúzió: nagy az ellentét a Vatikán és a muszlimok között, ezt pedig a beszéd csak ölerősítette.

Az újságíró igyekszik saját véleményét, tézisének a problémáról a középpontba helyezni és igazolni, úgy gondolja, ő pontosan érti a konfliktus kialakulásának okát. Mindezt pedig az olvasókkal is meg akarja osztani. Ezért még a pápának is kölcsönöz szavakat.

Az SZ másik kommentárja (9.) úgyszintén véleménynyilvánító, ahol az újságíró jól átgondolt értékelése mutatkozik meg. Ez egy kis három hasábrós szöveg, amely a következő szerkezet szerint épül fel:

1. Bevezető rész: beszélgetés Jürgen Habermas-szal – megmutatja a pápa nyitottságát a világi gondolkodás felé, és társadalomtudományos érdeklődését.
2. Tézis: a tudományos gondolkodó és a pápa szerepköre különböző, nem fér össze.
3. A beszéd elemzése – Konklúzió: a pápa nem beszélhet csak docensként.
4. A tézis megerősítése: „A teológus rossz

tanácsadója a pápának.“ (Más példákat is hoz:
a pápa egy beszéde a holokausztról)

5. Még egyszer levonja a következtetést:
a szerepcserre kivitelezhetetlen.

Ebben a szövegben a kommentátor rendkívül meg van győződve saját tézisének igaza felől, már sokkal előbb ki is mondja azt, mint az előző szöveg szerzője. Újból és újból ismétli is véleményét, kifejtji és felerősíti azt.

A FAZ cikke (10.) egy rövid kommentár, mivel az újságban mellette más kommentárok is helyet kaptak a témában. Rövidsége miatt azonnal a lényegre tér:

1. Bevezető rész: egy bizonyíték arra, hogy a problémának nemzetközi hatása van.
2. A konfliktust okozó idézet magyarázata.
3. A Miért? kérdése.
4. Az újságíró véleménye: Most már lényegtelen, hogy a pápa bocsánatot kér-e vagy sem. A helyzetet a diplomáciának kell megoldania.
5. Következtetés: a pápának hallgatnia kell tanácsadóira.

Ennek a kommentátornak nincs saját tézise az esettel kapcsolatban, csak egy jó tanácsot ad a pápának.

Képek

Az SZ kisebb kommentárjához (9.) nem tartozik illusztráció. A másik két cikk esetében a képek a muszlimokra koncentrálnak. A FAZ egy iszlám harcost ábrázol maszkkal az arca előtt és fegyverrel a kezében – ami természetesen a dzsihádra utal. Az SZ képnyaga még érdekesebb: a pápát mutatja egy találkozón muszlimokkal. A fényképezőgép optikája a muszlimok mögött helyezkedik el, így az ő válluk mögül pillanthatunk a pápára. Ezt az ábrázolási módot tekinthetjük egyfajta behelyezkedésnek az iszlám világba, valamint kritikának a pápa irányában.

Összegzés

Az elemzett szövegek rámutatnak arra, hogyan képződik meg egy nemzetközi visszhangot nyert esemény médianyilvánossága a német sajtóban, milyen különbségek jönnek létre arról. Láthattuk, milyen különbségek jöttek létre az esemény regionális szintű és országos bemutatásában. Az egyes szövegek részletes elemzéséből pontosabb olvasatot kaphattunk a közvetített diskurzusokról, a szerző szándékairól a diskurzus megképzésében, és arról, hogy ezáltal a német olvasók milyen benyomásokat, információkat kaphattak az eseményről. Azt gondolom, hogy ez a szövegelemzés általános tanulsága lehet.

Szerző: Baumann Tímea,
a Pécsi Tudományegyetem hallgatója

Német tandempartner: Biébl Irma,
a Regensburgi Tudományegyetem hallgatója

Tanítási helyzetek megközelítése Regensburg egyetemi és magánszektoraiban

Kommunikációt-, valamint magyar nyelv- és irodalomtudományt hallgatók a Pécsi Tudományegyetemen. Előreláthatólag a 2007-es év novemberében adom le egységes szakdolgozatomat, ami oktatásmódszertani kérdéseket fog vizsgálni. Az egyetemi évek alatt tanulmányaimmal összefüggésben elsősorban a pedagógia és annak módszertani területeit vizsgáltam. Egy évig a Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézetének demonstrátoraként dolgoztam, továbbá öt hónapig a svédországi Jönköping Science Park-ban tevékenykedtem oktatási területen.

Míndezek alapján döntöttem úgy, hogy a regensburgi kutatás során összehasonlító elemzést végzek interjúkat használva. Először cégeknél dolgozók vizsgálatát terveztem. Ám miután tanulmányoztam a város honlapját, és a regensburgi kapcsolattartó hallgatóktól információkat kaptam az egyetemről, úgy döntöttem, érdemes nézőpontot váltani. Így az egyetemi és a magánszektorban dolgozó emberek oktatással kapcsolatos látásmódjának leírása lett kutatási célom. A rendelkezésre álló időkeret, a 2006. október 23-ával kezdődő hét volt, ami a hivatalos programok mellett néhány interjúra adott lehetőséget előzetes számításaimnak megfelelően.

Úgy gondoltam, hogy amennyiben az interjúalanyok oktatással kapcsolatos látásmódja között eltérések lesznek, azok összefüggésbe hozhatóak a különböző munkakörnyezettel. Míg az egyetemen dolgozók olyan helyen tevékenykednek, ahol a hagyományok és azokhoz kapcsolódó szabályok tisztelete fontos szerepet játszik, addig a magánszektorban dolgozók közvetlenebb módon találkoznak a piac mindennapi hatásaival, így más feltételeket szükséges kezelniük. Ezért vártam nemcsak eltérő eszközöket, célokat, hanem más-más látászöveget is.

A következő személyekkel találkoztam: az Universitát Regensburg egyik pedagógiai tanszékének vezetője, az E.ON Bayern személyzeti osztályának egy vezetője, két kutató a Universitát Regensburg-ról, illetve egy üzleti park ügyvezetője. Az interjúk során célom a tanítási helyzetekkel kapcsolatos személyes nézőpont feltárása volt.¹ Azért, hogy a kötetlen formájú beszélgetések során legyenek rögzített pontok, kidolgoztam a legfontosabb kérdéseket. Ugyanakkor a megnyilatkozások gördülékenységét szintén fontos volt szem előtt tartanom. Így lényeges elemként a kérdések mögött húzódó tematikai szerkezetet tartottam meg. Ha a szükség megkívánta, bizonyos kérdéseket összevontam

¹ A tanítás jelenthetett előadást, szemináriumot, tréninget, illetve tanácsadást. Ami közös ezekben a helyzetekben, hogy a megismerést tekintve információk találkozási, tudásterületek és szerkezetek módosulása mehet végbe, amely folyamatra erősen hat a tanítási helyett vezetőjének, szervezőjének viszonyulása. Megközelitésem így leginkább a konstruktivizmus kifejezéseivel írható le.

vagy éppen átfogalmaztam, hogy a szóválasztás jobban illeszkedjen az adott közeghez, illetve az interjúalany által használt nyelvhez.

A fő kérdések a következők voltak

1. Hogyan lehet elérni, hogy egy tanítási helyzet már létező ismeretekhez kapcsolódjon?
2. Hogyan lehet elérni, hogy a tanítási helyzet alatt az ismertetésre kerülő információk lehorgonyzásra kerüljenek a tanulók tudásterületeiben?
3. A nyújtott információkat inkább közvetett vagy közvetlen eszközök segítségével érdemes a tanítási helyzetben működtetni?
4. Mit lehet tenni, ha egy tanítási helyzet közben derül ki, hogy akár módszertanilag, akár tartalmilag nem volt elégséges a felkészülés?

Az Universitat Regensburg egyik pedagógiai tanszékének vezetője

Ideális helyzetnek azt minosította, ha egy oktató két-három hallgatóval tudna dolgozni. Így ott lenne a lehetőség, hogy a hallgatókat valóban megismerje, és az adott egyénekhez illeszkedő módszereket alkalmazzon. Hangsúlyozta, hogy először erős alapozás szükséges, hogy azután az ember időt álló építményt hozhasson létre az elméletek területén.

Az erős alapozáson nem egy mechanikus tanulási folyamatot értett, ehelyett hangsúlyozta, hogy a tanulás cselekvő részvétel nélkül értelmetlen. Ugyanakkor elmondta, hogy a mechanikus tevékenységnek is vannak bizonyos előnyei. Fegyelmet ad, amit az ember később, magasabb szinteken is fel tud használni.

Nézőpontja szerint miután a hallgatók már alaposan foglalkoztak az adott területtel, kis létszámú szemináriumot tart fontosnak személyes bevonásra ostonzó módszerekkel. Mindvégig határozott irányt képviselt, amelynek jellemzője az egymásra épülő szintek. Kérdéstől függően

ugyanakkor árnyalta a választ, tudatában volt annak, hogy a tanítási folyamat erősen helyzetfüggő.

Két kutató az Universitat Regensburg-ról

Ezzel a két kutatóval azért gondoltam hasznosnak interjút készíteni, mert egyfajta határhelyzettel voltak jellemezhetőek kutatásom szempontjából. Egy olyan ipari és céges területhez köthető projekten dolgoztak egyetemi közegben, amely a gazdaságba ágyazottan vizsgál tanulási jelenségeket. Úgy látták, a legfontosabb a hibákból való tanuláshoz a tudatosság. Ennek birtokában sikeresen végezhetőek el a tanulási folyamat további lépéseit, ahogy erről addigi kutatásaik meggyőzték őket. Kifejezetten derüloton nyilatkoztak ezzel a területtel kapcsolatban.

A hibát az adott ipari, gazdasági rendszeren belül határozták meg. Továbbviheto vizsgálatot rejt az, hogy az egyik rendszeren belül hibának minosuló tevékenység, milyen szerepet foglal el egy másik rendszer adott folyamatában.

Az E.ON Bayern egyik vezetője a személyzeti osztályról

A cég elsősorban külső trénerekkel dolgozik, akikről az információkat saját adatbázisukban tárolják. Nagyon fontosnak tartják ezek alapján a trénerek minőségi kiválasztását, valamint hogy állandó körforgás legyen az alkalmasnak találtak között is. A beszélgetés során felbukkanó kulcsszavak a következők voltak: tréner, téma és egyéni képességek. Úgy gondolta, hogy az egyik legfontosabb elem, a tréningek megfelelő időpontjának kiválasztása. Hasonló helyzet esetén egy másfajta időzítés gyökeresen eltérő eredményeket hozhat. Úgy vélte, hogy felhalmozódó tapasztalat birtokában az időzítés kérdése jobban átlátható.

Az interjúalany elsősorban a cég érdekeit követve határozta meg a célokat, és a hozzájuk rendelhető eszközöket. Úgy tekintett a képzési helyzetekre mint folyamatokra, ahol az alkalmazkodás

megtanítása, szinten tartása a lényeges. Ez magában foglalta a tapasztalatból tanulást, és annak tudatosságát, hogy melyik feladathoz milyen szerepet kell előhívni.

Egy üzleti park vezetője

Az interjú elején bemutatta az üzleti park hátterét: a források területét, a helyi önkormányzattal való kapcsolatokat és a főbb célokat, eljárásokat. Ezzel a vizsgálati területek nagy részét le is fedte. Így többek között kiderült, hogy az ő meghatározásában tevékenységei között nem szerepel az oktatás és a tanácsadás sem. A hozzáférhetőknak lehetőségeket mutat, valamint más embereket, akik a kérdezett területen már sikeresen valósítottak meg terveket. A következőképpen foglalta össze: aki a példából tanulni akar, az rátalál egy számára alkalmas megoldásra. Aki nem megoldást keres egy adott problémára, az biztosan nem vállalkozó.

Ezekkel összhangban úgy érezte, nem annyira az ő tudása a lényeges, vagy akár mások tudásának a megváltoztatása, hanem hogy segítsen egy üzlet megvalósítására megalapozottan és elkötelezetten törekvőknek tanulságokban gazdag történetekhez és megfelelő kapcsolatokhoz jutni.

A kutatáshoz nyújtott erőforrások és szervezés területén háromfelé mondok köszönetet: az E.ON-nak, különösen Josef Schönhammernek az E.ON Bayern-től, akivel alkalmunk nyílt személyesen találkozni. Dóla Mónikának a Pécsi Tudományegyetemről, valamint Lisa Unger-Fischer-nek a Regensburg Universität Europaeum intézményéből. A Regensburg Universitát akkori hallgatói közül Kathrin Hies és Katalin Maria Tanko segítségét köszönöm az interjúk szervezésében és a helyi könyvtárban való eligazodásban.

Szerző: Kiss Tamás,
a Pécsi Tudományegyetem hallgatója

Német tandempartner: Tanko Katalin-Maria,
a Regensburgi Tudományegyetem hallgatója

Környezetvédelem Regensburgban

A PTE BTK Nyelvtudományi Tanszékének Hungarológiai Szemináriuma és a Regensburgi Egyetem Europaeum programja között létrejött tandemprogram keretében nyílt módomban 2006. október 22. és 29. között tapasztalatszerzésre Regensburgban.

Az ott töltött hét nap alatt elsősorban a környezetvédelem témakörében vizsgáltam, kiemelten kezelve a közlekedésszervezés és a hulladékkezelés kérdéseit. Témaválasztásomat részben egyéni érdeklődésem, részben korábbi tandempartnerem hasonló témája indokolta. Az eredmények jó összehasonlíthatóságát segítette, hogy szülővárosom (Pécs) és Regensburg nagyjából megegyező méretűek (157 ill. 150 ezer fő).

A kutatás során egyrészt helyi tandempartnerem segítségével megszervezett interjúk, másrészt az empirikus tapasztalatok segítségével gyűjtöttem információkat. Az interjúalanyok a témával foglalkozó önkormányzati és civil szervezeteknél dolgozó szakértők voltak. Az alábbiakban meglátogatott szervezeteknél begyűjtött tapasztalatokat mutatom be.

Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland (BUND)

A Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland (BUND) egy országos hatókörű, környezet- és természetvédelemmel foglalkozó civil szervezet. A BUND része a Friends of the Earth hálózatnak, tagjainak száma Németország szerte 365 ezer fő, ebből 126 ezer tagjuk van Bajorországban. Tevékenységük főként a tudatformálásra és a környezeti nevelésre összpontosul, emellett

azonban konkrét környezeti problémákkal is foglalkoznak. A BUND a helyi és regionális csoportok mellett egy lobbicsapatot is működtet Berlinben, melynek célja a törvényhozás részvevőinek meggyőzése a környezeti érdekek hatékonyabb képviselésére.

A regensburgi csoport vezetője a konkrét akciók közül a nálunk is előtérben lévő Duna-mederszélesítési tervvel kapcsolatos ellenlépéseket, illetve a génmódosítás kérdéseivel foglalkozó programokat emelte ki. Az aktuális problémák között a Dunán építendő három új híd tervét említette, melyek a kevés megmaradt természetes folyószakaszt építenék be, várhatóan nem túl jelentős haszonnal.

A magyarországi civil szervezetek működésének egyik sarkalatos pontja a finanszírozás, illetve az ehhez kapcsolódó túlzott függés az állami szervektől. A helyi viszonyokat firtató kérdésemmre a válasz az volt, hogy a BUND működését kizárólag magánadományok útján finanszírozza, költségvetési támogatást csak meghatározott keretek között egyes állami feladatok ill. célprojektek megvalósításához vesz igénybe.

A szervezet működésének alapját a társadalmi munkában dolgozó aktivisták jelentik, főállású alkalmazottból viszonylag kevés van (regensburgi csoport: 1 fő, bajorországi szervezet: 70 fő).

Regensburgi Önkormányzat

A Regensburgi Önkormányzat volt vizsgálódásaim másik fő helyszíne, ahol lehetőségem nyílt elsőként a közlekedésszervezéssel megbízott osztály munkatársával beszélgetni.

A város mérete és közlekedési szerkezetének hasonlósága lehetőséget ad az összehasonlításra. Regensburg belső tömegközlekedése Pécshez hasonlóan kizárólag buszokon alapul. Metró és villamosvonalak nincsenek, a személyszállító hajóforgalom a turisták céljait szolgálja. A település belső magja Pécshez hasonlóan megőrizte középkori utcahálózatát, nagy része az UNESCO Világörökség védelmét élvez.

Hazai szemmel talán szokatlanul hat, hogy az egyéb forgalomtól elzárt gyalogos övezetben (a belváros egésze ilyen) is közlekedik néhány buszjárat. Ezek csak a nagyobb csomópontokig visznek, az átmenő forgalmat a belvárost megkerülő utakra terelik. A menetrend ütemes kialakítású, tehát a buszok érkezése könnyen fejben tartható. Szintén a kiszámíthatóságot növeli a fontosabb megállóknál elhelyezett elektronikus információs panel, melyről a következő két busz érkezéséig visszalévő időt, a járatszámot és az úticélt lehet leolvasni. Külföldiként és a német nyelvet nem túl mélyen ismerőként is viszonylag egyszerű a tájékozódás, ezt segíti, hogy minden megállóban található sematikus hálózati térkép, és minden buszon kijelzik a következő megállót és az átszállási kapcsolatokat.

Beszélgetőtársam egyik komoly kihívásként a parkolási problémákat említette, amely szintén rokon probléma. Pécshez viszonyítva jóval több helyen létesültek mélygarázsok, melyek nagyobb része magán-, kisebb részben önkormányzati beruházásként valósult meg. A belvárosban sétálva is megfigyelhető, hogy a belváros autómentesítése még problémákkal küzd. Beszélgetőpartnerem is említette, hogy a behajtás ellenőrzésére nincs kellő számú emberük.

A közlekedési problémáik közül első helyen a város körüli autópályákon kialakult állandó dugókat említette. A városvezetés ennek orvoslását útszélésítésekben és újabb Duna-hidak építésével szeretné elérni. Sajnos a nemzetközi tapasztalatok alapján ez az elgondolás nem számíthat nagy sikerre, mivel a bővülő kapacitások rendszerint még nagyobb forgalomnövekedést generálnak. Kezdetben kevésbé látványos, de hosszútávon életképebb megoldás az autóforgalom

csökkentése és a közösségi közlekedés előtérbe helyezése. Regensburgban (ahogy Pécsen is) még eléggé sok teendő van ezen a téren.

Pécshez viszonyítva szemmel láthatóan nagyobb arányú a városban a kerékpárhasználat, a hivatalos adatok szerint a közlekedők 10%-a használja ezt a módot. A külső kerületekben számos helyen látni elkülönített gyalog és kerékpársávokat, a belváros egyirányú utcáiban mindenütt lehetővé tették a kétirányú kerékpáros közlekedést. Ez a forgalomtechnikai megoldás másutt is bevált, alkalmazása nálunk sajnos még gyerekcipőben jár. Ennek elsősorban szemléleti okai vannak, mivel ennek kivitelezése gyakorlatilag minimális beruházási igénnyel bír.

A kerékpározás társadalmi elfogadottsága is magasabb a Magyarországinál: szinte minden társadalmi csoport képviselteti magát, kortól és foglalkozástól függetlenül. Ezt támasztják alá a közintézmények és bevásárlóközpontok előtti nagy méretű, fedett biciklitárolók melyek eléggé nagy arányban (sokszor kapacitáson is túl) is kihasználtak. A különböző közlekedési módok kombinációjára jó példa a vasúti pályaudvar, ahol a fedett tároló mellett kölcsönző, szervíz és kerékpár szaküzlet is található.

A közlekedéssel foglalkozók mellett lehetőségem volt beszélgetni az önkormányzat környezetvédelmi osztályának vezetőjével is. Regensburg környezeti veszélyforrásai közül elsőként a közlekedés okozta zajszennyezést emelte ki (meglepő módon). A probléma kezelésére a forgalmas helyen lakók állami dotációt vehetnek igénybe az ablakok szigetelésére ill. cseréjére, valamint az emiatt szükségessé váló légkondicionáló alkalmazására (ami maga is zajforrás).

Szó esett a városi zöldterületek kérdéséről is. A szabályozás szerint minden egyes kivágott fa helyére 3 újat kell ültetni, azonban az újraültetés helyéről nincs egyértelmű rendelkezés.

A városban keletkező szennyvizeinek 100%-a megfelelő kezelés után kerül vissza az élővizekbe. Beszélgetőpartnerem meg is lepődött a kérdésen mivel náluk már 30 éve evidens dologról van szó,

míg ez sajnos a magyarországi városok többségéről egyáltalán nem mondható el (pl.: Budapest szennyvizeinek mindössze 35%-át kezelik)

A város levegőminősége a statisztikák szerint jónak mondható, határérték túllépések a szálló por esetében szoktak előfordulni. A levegőminőséget 1 mérőállomáson figyelik (Pécssett 4db üzemel, de némileg bonyolultabb is a domborzat.). Az empirikus tapasztalatok ezt általában véve alátámasztják, bár a közeli cukorgyár jellegzetes illata némileg rontja az összképet.

Kiemelt figyelmet szenteltem a hulladékgazdálkodás kérdéseinek, mivel Pécs a magyarországi viszonylatban az egyik legjobban működő hulladékgazdálkodási rendszert üzemelteti. Regensburgban, Németország más részeihez hasonlóan a hulladékot kettős rendszerben kezelik. Ennek oka az 1992-ben elfogadott hulladékfelelősségi törvény, mely a termékek gyártóit kötelezi a csomagolási hulladék visszagyűjtésére és kezelésére. Ennek megoldására hozták létre a nálunk is ismert és gyakran félreértett „Grüne Punkt” (Zöld Pont) védjegyet, mely a csatlakozó csomagolásgyártók közös visszagyűjtésért felelős társaságát takarja. Az ide tartozó hulladékok a „Verpackung” („csomagolóanyag”) feliratú kukákba dobandók. Innen elméletileg anyagfajtánkénti szétválogatásra és újrafeldolgozásra kerülnek ezek az anyagok. A rendszert azonban komoly kritikák érték, mivel az ilyen módon gyűjtött hulladékot sok esetben válogatás nélkül elégették. További probléma a rendszerrel, hogy nem kellően ösztönöz a tudatos szétválogatásra.

A kettős rendszer másik ága a nálunk is ismert „hagyományos” szelektív gyűjtés melynek keretében a papír-, fém-, és üveghulladékot szinte mindenütt, a komposztálható zöldhulladékot pedig több helyen gyűjtik (elsősorban családi házas övezetekben). Tudatformálási szempontból kedvező, hogy a köztéri hulladékgyűjtők is sok helyütt követik ezt a rendszert, eltérően a hazai gyakorlattól.

A válogatás és újrahasznosítás folyamatát sajnos nem volt alkalmam saját szemmel is megfigyelni, de partnerem, a hulladékgazdálkodási osztály munkatársa gazdag fotógyűjteményéből képet kaphattam a folyamatokról. Lehetőségem nyílt viszont élőben megnézni a város egyik lakossági hulladékudvarát, ahova a helyi lakosok szállíthatják be a szervezett hulladékszállításba nem kerülő dolgokat (bútorok, építési hulladék, veszélyes hulladékok, stb.).

A látogatás és a fotók tanúsága alapján úgy tűnik, hogy az ő általuk használt válogatási és feldolgozási eljárások és gépek szinte teljes mértékben megegyeznek a pécsi válogatóműben alkalmazottakkal. A fő különbség inkább a nem újrahasznosítható hulladékok kezelésében van. Németországban (Nyugat Európa többi államához hasonlóan) a tárolók telítettsége miatt a hulladékégetés élvez prioritást, míg a hazai rendszer egyelőre a hulladéklerakást helyezi előtérbe. Mindkét rendszer mellett és ellene lehet érveket felsorakoztatni, de ennek kifejtésére itt most nincs mód.

A hulladékgazdálkodási szakemberrel folytatott beszélgetésem végén az összes ilyen rendszer kritikus pontjára, a lakossági elfogadottságra kérdeztem rá. Felméréseik szerint az emberek 50-60 %-a tekinthető ebből a szempontból tudatosnak, 20-30% használja a rendszert többé-kevésbé, a többiek viszont nem törődnek egyáltalán a dologgal. Magyarországon és benne Pécssett az elkövetkezendő évek, évtizedek egyik legfontosabb feladata, hogy a környezeti tudatosság nálunk is legalább hasonló mértéket öltson.

A Regensburgban töltött 1 hét során komoly segítséget kaptam tandempartneremtől, Stefanie Hufsteintől, aki segített a beszélgetőpartnerek megtalálásában, az interjúk egyeztetésében és esetenként a nyelvi akadályok leküzdésében.

Szerző: Lévai Gábor,
a Pécsi Tudományegyetem hallgatója

Német tandempartner: Hutstein Stefanie,
a Regensburgi Tudományegyetem hallgatója

A kelet-közép-európai régióval kapcsolatos német programok az első világháború alatt, különös tekintettel a térség határainak újrendezésére és Lengyelország újjászületésére

A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának hallgatójaként vettem részt a PTE és az Universität Regensburg közös tandemprogramjában 2006-ban. A tandemprogram keretében a 2005/2006-os tanév tavaszi szemeszterében Pécsen fogadtam a Regensburgi Egyetem egyik hallgatóját, Daniela Hollant, és szerveztem számára programokat. 2006. október 22-e és 29-e között a Pécsi Tudományegyetemről Regensburgba utazó csoport tagjaként én végeztem kutatásokat a bajorországi városban.

A PTE BTK Interdiszciplináris Doktori Iskolájának *Európa és a magyarság a 18–20. században* elnevezésű doktoranduszaként kutatási területem a kelet-közép-európai régió története az első világháború alatt és után, különös tekintettel a térség határainak újrendezésére és Lengyelország újjászületésére. Regensburgi tartózkodásom alatt elsősorban a világháború alatti, a térségre vonatkozó német programok után kutattam. Az idő rövidsége miatt természetesen levéltári kutatásokról nem lehetett szó, csupán már nyomtatásban is megjelent források könyvtárból való összegyűjtésére szorítkozhattam.

Tandempartneremnek köszönhetően sikerült sort keríteni egy személyes találkozóra a térségnek és a korszaknak a Regensburgi Egyetemen tanító jeles szaktekinthelyével, Peter Haslinger professzorral. A találkozón szó esett az első világháború alatti német birodalmi politikáról a Baltikumban és a lengyel és ukrán lakosságú területeken, valamint a lengyel–német viszonyról, mind politikai, mind gazdasági, mind pedig kulturális tekintetben. Ezen felül felvilágosítást kaptam a korszakot érintő legfrissebb német szakirodalomról is.

Regensburgi tartózkodásom egy hete alatt a helyi egyetem könyvtárának anyagát sikerült viszonylag alaposan átnézni. Ennek során több izgalmas forrásra bukkantam, amelyeket fénymásolat formájában magammal is hoztam. Ezek közül a legjelentősebb Friedrich Naumannak, a *Mitteuropa* koncepció szülőatyjának 1917-ben *Was wird aus Polen* címen megjelent könyve, amely az 1916-ban a központi hatalmak által létrehozott bábállam, a Lengyel Királyság helyzetét ismerteti és jövőjét vázolja föl. A másik nagyon fontos forrás Erich von Ludendorffnak a háborús emlékirata (*Meine Kriegserinnerungen 1914-1918*), aki egy saját és meglehetősen kiforrott elképzeléssel rendelkezett a *keleti területek* (a lengyel, ukrán, belorusz lakosságú területek és a Baltikum) gazdasági és katonai kiaknázásáról és az ottani német kolonizációról. Ezekon kívül rábukkantam még számos a térséget érintő katonai rendeletre és rendelkezésre is (Ludendorff E. (hrsg.): *Urkunden*

der Obersten Heeresleitung über ihre Tätigkeit 1916/18; Basler, W.: *Deutschlands Annexionspolitik in Polen und im Baltikum.* stb.), valamint átnéztem a korszakkal foglalkozó legfrissebb német nyelvű szakirodalmat (Benecke, W.: *Die Ostgebiete der zweiten polnischen Republik.*; Liolevicius, G. V.: *Kriegsland im Osten.* stb.) és kifénymsoltam a számomra legfontosabb részeket.

Az egyhetes regensburgi tartózkodásom alatt összegyűjtött forrásanyag vélhetőleg elegendő lesz ahhoz, hogy a doktori disszertációm egy fejezetét kitevő témát megfelelő alapossággal feldolgozhassam. Ennek kapcsán elsősorban a következő kérdésekre kívánok választ kapni: a német hadvezetésnek milyen céljai voltak a keleti határok mentén az első világháború első éveiben; miként akarták elrendezni a lengyelség jövőjét azt

követően, hogy a teljes lengyel lakosságú terület az ő fennhatóságuk alá került; milyen koncepció mentén folytatták politikájukat 1918-ban a breszti békét követően, különös tekintettel az újonnan létrehozott ukrán és litván bábállamra; illetve milyen gazdasági és kolonizációs tervekkel rendelkeztek a különböző német katonai és politikai körök a *keleti területekkel* kapcsolatban.

Szerző: Polgár Tamás,
a Pécsi Tudományegyetem hallgatója

Német tandempartner: Hollan Daniela,
a Regensburgi Tudományegyetem hallgatója

Brecht és más huszadik századi német költők

Német-olasz szakos hallgatóként a jövőben megírandó szakdolgozatomban egy olyan összehasonlító elemzést kívánok adni, amely egy olasz és egy német származású, huszadik századi költő verseit komparatív keretben tárgyalná. Mivel a Tandemprogram kiváló lehetőséget biztosít a külföldön fellelhető ismeretanyag felkutatásához és megismeréséhez, nagyon örültem a lehetőségnek és annak, hogy én is részt vehettem benne.

Kutatásaim célja

A *Tandemprogram* során a választott témám a bajorországi születésű Bertolt Brecht költészete volt. Mivel Brecht főként a színházzal és a dramaturgiával foglalkozott, különösen érdekesnek ígérkezett a kutatás, amely során inkább a verseivel szerettem volna foglalkozni – ezen belül is a szeretettel, szerelemmel, szülőföldjével kapcsolatos verseivel. Ez azért jelent különleges feladatot, mert a német költő életművének igen jelentős hányada politikai ihletésű, de legalábbis politikai befolyásoltságú.

Sajnos a hazánkban fellelhető, e témával foglalkozó szakirodalom mennyisége nagyon kevés; egy nagyobb volumenű tanulmány vagy szakdolgozat megírásához, úgy vélem, semmiképpen sem elegendő. Brecht anyaországában viszont rengetegen foglalkoztak az alkotó lírikus oldalával is, természetesen még többen Brecht színházával, amelynek ismerete elengedhetetlen verseinek interpretációjához.

A németországi tartózkodásom alatt egy germanisztika szakos hallgató volt segítségemre, aki maga is különös érdeklődést mutat Bertolt Brecht költészetének és egész munkásságának irányában.

A Regensburgi Egyetem könyvtára igen nagy mennyiségű segédanyagot és szakirodalmat biztosított számomra, és bár a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán jelenleg sajnos nincs olyan tanár, aki Brechtrel foglalkozik, és nem tudtam a témáról szakértőkkel beszélgetni, mégis úgy érzem, hogy a könyvtárban talált könyvek segítségével csaknem elegendő anyagot tudtam összegyűjteni szakdolgozatom majdani megírásához. Természetesen szükség van további kutatómunkára és a témában való elmélyülésre, de a Regensburgban töltött idő és a németországi kutatómunka kiváló kiindulópontot nyújtott munkám elkezdéséhez.

Kutatásaim eredménye

A Regensburgi Egyetemen leginkább másodlagos szakirodalmakat kerestem, hiszen Brecht versei és más művei, magyarul és eredeti nyelven, itthon is hozzáférhetőek.

Számomra hasznos információkat főként Werner Frick, Helmut Koopmann, Simon Karcher, F. N. Mennemeier, Peter Paul Schwarz, Clemens Heselhaus, Edmund Licher, Hans Pabst, Steffen Steffersen, Werner Hecht, Jan Knopf, Carl Pietzcher és Brigitte Bergheim írásaiiban találtam.

Steffen Steffersen munkáiban a lírikus Brechtet mint embert mutatja be, lelki változásaival és vívódásaival, s ezeket a vívódásokat és változásokat példákön keresztül, idézetekkel támasztja alá. Werner Hecht írásában olyan interjúkat gyűjtött össze, melyeket különböző riporterek, költészetrel foglalkozók készítettek Bertolt Brechttel. Jan Knopf, Carl Pietzcher és Brigitte Bergheim egy-egy konkrét verset választottak ki, és ezek interpretációját fejtetik, a saját nézőpontjukból. Ugyanezt teszi Edmund Licher is az *Ein Liebesgedicht und seine „Zerstörung“* című munkájában, azzal a különbséggel, hogy ő a szerelmet választja elemzésének központi témájául. F. N. Mennemeier Brecht verseinek szinte mindegyik típusáról írt már elemzést, ezek között a szerelmes verseiről, a hazaszeretetről és a természetről szóló verseiről is. Peter Paul Schwarz önéletrajzi elemeket vizsgált a költő lírai munkáiban, míg Hans Pabst, Brecht ateizmusát és a verseiben található bibliai motívumokat elemzi. Helmut Koopmann, éppúgy, mint Werner Frick is, a költő kései lírikus munkáiról ír általánosságban, több példán keresztül bemutatva, hogy szerinte miben nyilvánult meg Bertolt Brecht önkifejezése, és milyen állomásokon keresztül jutott el a kiteljesedésig. Simon Karcher – azon túlmenően, hogy Brecht utolsó versének egy lehetséges új interpretációját adja – vizsgálja az alkotó valóságához, illúziókhöz és ideákhoz fűződő viszonyát, valamint beszél a versek tárgyilagosságáról, majd a költő tradíciókhoz való visszafordulásáról, és alkalmi verseiről is.

A kutatás Regensburgban arra is lehetőséget kínált, hogy megismerjem azokat az ott fellelhető irodalmakat, amelyek Umberto Saba munkásságát tárgyalják. Ezek közül fontosnak tartom megemlíteni Giovanni Morelli, Stelio Mattoni, Mario Lavagetto és Teresa Ferri írásait, amelyek többek közt az olasz költő stílusát, valamint a verseiben található oximoronokat és a kétségbeesés megnyilvánulásait vizsgálják.

Örülök, hogy *Tandemprogram* segítségével alkalmam nyílt kutatásokat folytatni Regensburgban, és elegendő anyagot gyűjthettem szakdolgozatom megírásához.

Szerző: Ragadics Éva,
a Pécsi Tudományegyetem hallgatója

Német tandempartner: Biebl Julia,
a Regensburgi Tudományegyetem hallgatója

A garabonciás diák a Regensburgi Egyetemen

A Pécsi Tudományegyetem ötödéves magyarnéprajz szakos hallgatójaként vettem részt 2006-ban a PTE BTK és a Regensburgi Egyetem tandemprogramjában. Egyetemi tanulmányaimnak a végéhez közeledve egy ideje a szakdolgozatomon dolgozom. Kutatási témám a garabonciás diák alakja a magyar néphitben, a 18. századi iskoladrámákban, illetve a ponyvákban.

A garabonciás a magyar néphit természetfeletti képességekkel rendelkező alakja. Garabonciás tulajdonságokkal rendelkező hiedelemalak szinte az egész magyar nyelvterületen ismert volt. Népszerűségét bizonyítja az is, hogy már a 18. századtól feltűnik a különböző felekezetek által működtetett iskolák színpadain; később pedig bekerült a népszínművek szereplői közé is. Feltételezhető, hogy egyes motívumok megjelenése a néphitben éppen ezeknek a népszerű daraboknak köszönhető.

Vizsgálódásaim alapján kitűnik, hogy a drámák szerzői tájékozottak voltak a garabonciás-hiedelmekről. Az eszközeire, öltözetére, éles eszére, sárkányára, vihart hozó képességére vonatkozó motívumok szinte valamennyi drámában megtalálhatóak. Ezek a motívumok sok hasonlóságot mutatnak. Ezért úgy tűnik, hogy az iskoladrámákban kibontakozó garabonciás-kép sztereotípiákon alapszik: a néphitben is legelterjedtebb motívumok jelennek meg a színpadon is: rongyos ruhában vándorol, bűvös könyve, sárkánya van, mindent tud. A népi hiedelmekben szereplő garabonciásnak ennél sokkal változatosabb megjelenési formái vannak. A képzetek három rétege látszik tehát kibontakozni: 1. egy hiedelemalaké, 2. egy valós idővárakozló és 3. egy színpadi szereplőé.

Különböző funkciója volt a garabonciásnak a színpadon és a néphitben. Az iskolai színpadon egy bizonyos magatartásformát képviselt; elsősorban didaktikus célokat szolgált: egyrészt a garabonciás diák kihasználja a „nép” egyszerű, tudatlan fiának hiszékenységét, aki a saját kárán megtanul valamit: nem szabad lopni, fősvénynek, hiszékenynek lenni. Másrészt a tanulás, a tudás jelentőségét hangsúlyozza a tanulatlansággal, műveletlenséggel szemben. A néphit garabonciásának fő funkciója az idővárakozlás, ami a drámákban nem, vagy csak utalásszerűen jelenik meg. A néphit garabonciása többnyire hiedelemmondák szereplője, de olyan élő személy is lehet, akinek varázsló képességet tulajdonítottak. A dráma garabonciása viszont mindig diák, és mindig konkrét személy.

További kutatást igényel a drámák és a hiedelemmondák közötti oda-visszahatások értelmezése, vagy az, hogy miért került be a néphitből a garabonciás a „magaskultúrába”, illetve miért éppen a garabonciás? Tervezem a korabeli ponyvairodalom áttekintését, ugyanis feltételezhető, hogy ez is közvetítő szerepet játszott a garabonciás mitikus alakjának elterjedésében, népszerűségében.

Vizsgálataimhoz forrásul 18, 19 és 20. századi hiedelem-gyűjtések állnak rendelkezésemre, valamint az elmúlt években megjelent *Régi magyar drámái emlékek* 18. századi sorozata.

A szakirodalom sokat foglalkozott a garabonciás hiedelemalakjával.

Ennek áttekintése során derült ki számomra, hogy van néhány idegen nyelvű alapirodalom, amelyre több szakember is hivatkozik, – és illene nekem is

az eredetiből idéznem –, amely Magyarországon nem található meg. Ilyen például Jagić professzor úrnak a szláv garabonciásról és „rokonairól” írt összefoglaló munkája, illetve Leopold Kretzenbachernak a témában írt tanulmánykötete. Ezek a munkák a magyar garabonciáson kívül kitekintenek a hiedelemalak európai rokonaira is; a kitekintés szükséges a magyar alaknak a különböző szintereken – néphitben, színpadon, ponyvákon – való megjelenésének elemzéséhez.

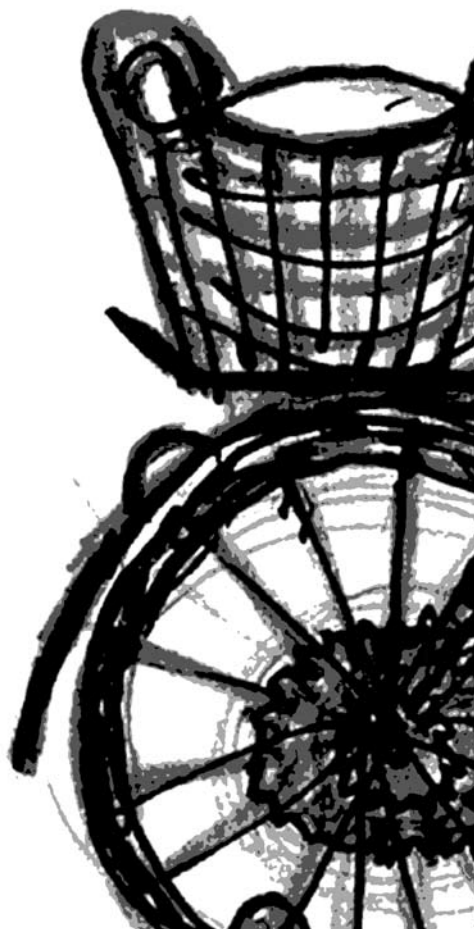
Megörültem tehát, amikor lehetőségem adódott a tandemprogram keretében a regensburgi egyetem könyvtárában kutatni. Tandempartnerem Hegyi Nóra volt, aki szintén néprajz szakos hallgató a regensburgi egyetemen. Segítségével sikerült eligazodnom az egyetem könyvtárában, és felkutatni egyéb hasznos szakirodalmat. Különösen örültem a ponyvákról szóló könyveknek, mint például Rudolf Schenda munkáinak. A ponyvákról sajnos a magyar szakirodalomban elég kevés anyagot találtam.

Feltétlenül hasznos volt tehát a tandemprogramban való részvételem. A „tudományos eredményeken” túl a német diákokkal való baráti kapcsolatok révén egyéb – néprajzi-antropológiai – szempontból is hasznos információkhoz juthattam. „Résztevő megfigyelőként” bepillanthattam a német egyetemisták mindennapi életébe, szórakozásaiba; feltűntek kulturális különbségeink is, amelyek egy turista számára másként nyilvánulhatnak meg. Néprajzusként érdekes volt megfigyelni szokásaikat; például a születésnap ajándékot éjjelkor adják át, és véletlenül sem köszöntik fel az ünnepeltet előbb. Ez a szokás itthon nem ismert.

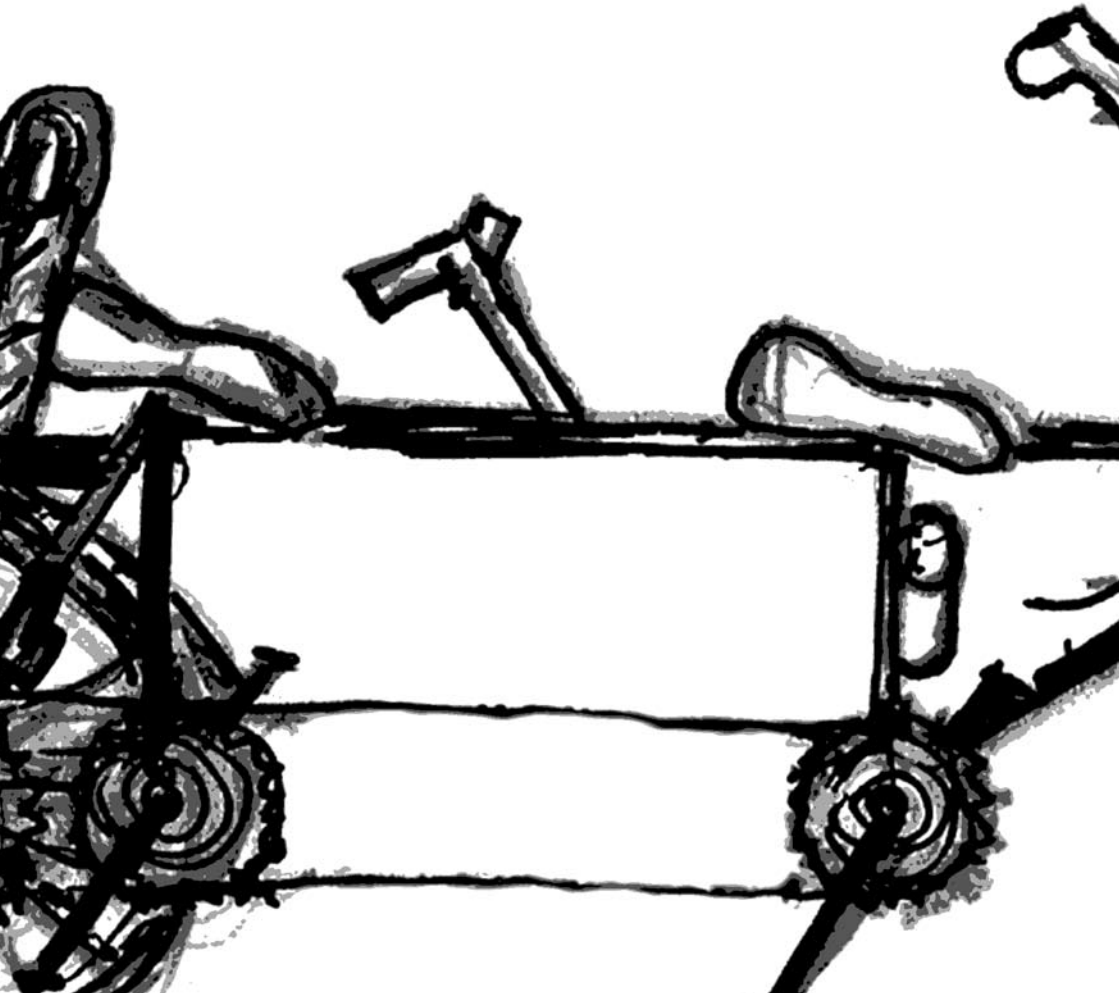
Fantasztikus élmény volt az is, hogy milyen sokan és milyen jól beszélnek magyarul a német diákok közül; akarnak és tudnak magyarul tanulni. Mi pedig természetesen német és angol nyelvtudásunkat tehetjük próbára.

Nagyon jó ötletnek találok a tandemprogramot, mert általa egyszerre épülnek barátságok és gyarapszik a résztvevők tudása.

Szerző: Zombory Andrea,
a Pécsi Tudományegyetem hallgatója
Német tandempartner: Hegyi Nóra,
a Regensburgi Tudományegyetem hallgatója

2007. november

A magyar kultúra és nyelv megismerésének lehetőségei Regensburgban

Néhány évvel ezelőtt lehetőségem nyílt a Pécsi Tudományegyetemen, hogy japán nyelvet és kultúrát tanulhassak. Sokan meglepődtek, amikor szünetekben hiraganákat, katakanákat, és kanjikat rajzoltam, többen meg is kérdezték, honnan jött az ötlet, hogy én ezt a nálunk egzotikusnak számító nyelvet tanuljam. Egyszerűen megláttam egy hirdetest a tanszéken, és mivel mindig is érdekelték a nyelvek és a japán kultúra, nem hagyhattam ki a kínálkozó lehetőséget. Amin igazán meglepődtem, az az volt, hogy a tanárunk nem beszélt magyarul. Japánban megtanulta az alapokat, de a nyelvet itt szerette volna elsajátítani. Második tanárnőnk is Japánból érkezett, s ő már itt alapított családot.

Azóta sokat gondolkoztam azon, hogy vajon van-e egyáltalán igény külföldön arra, hogy magyarul lehessen tanulni, s ha igen, akkor milyen lehetőségeik vannak a tanulóknak, hogy a nyelv mellett kultúránkat is alaposabban megismerhessék. Ezért is választottam a Tandemprogram keretében folytatandó kutatásom témájaként annak feltárását, hogy milyen lehetőségek adóttak Regensburgban a magyar kultúra és nyelv megismerésére. Noha olykor pozitívan, máskor negatívan csalódtam, az eredmény mindenképpen meglepett. Az egy hét alatt sok érdekes tapasztalattal lettem gazdagabb, és rájöttem arra is, hogy azok a sztereotípiák, amelyekről azt hisszük, hogy még mindig élnek rólunk, magyarokról, a külföldiek tudatában, mára szinte teljesen eltűntek.

Ahhoz, hogy minél jobban megismerhessem a város magyar vonatkozásait, kutatásaim során többféle módszerrel próbáltam feldolgozni a

témát, hogy – ha nem is teljes, de – átfogóbb képet kapjak. Interjút készítettem, körkérdéseket tettem fel, és osztálytermi megfigyeléseket végeztem.

Ungarischer Akzent

Az *Ungarischer Akzent* művészeti és kulturális rendezvénysorozatnak 2007-ben Németország adott otthont. A program védnöke a magyar és a német kormányfő volt. Az Európa-szerte immáron évek óta sikeresen működő kulturális évad Németország előtt Franciaországban, Olaszországban, Hollandiában, Nagy Britanniában és Oroszországban is megrendezésre került, és mindenhol pozitív visszhangot kapott. Különösen fontos volt a szervezők számára, hogy a korábbi „5P-sztereotípiát” (Paprika, Pferd (ló), Pusza, Plattensee (Balaton), Piroshka (egy film főszereplője az 1950-es évek elején) eloszlassák és helyette modern képet mutassanak a mai magyar kultúráról a német közönségnek. Az *Ungarischer Akzent* 2006. márciusától 2007. novemberéig tartott. A legtöbb program természetesen Berlinhez kötődött, de több német városban is rendeztek az évadhoz kapcsolódó programokat.

A programsorozat keretében Regensburg városa 2006. folyamán több olyan programot szervezett, mellyel a magyar kultúrát népszerűsítették. Így kerültek megrendezésre a Magyar Jazznapok, ahol a fellépők között szerepelt Djabe, Tony Lakatos, és a Gypsy Colours is. A Magyar Filmhét alkalmával lehetőségük nyílt az érdeklődőknek, hogy megismerkedjenek néhány magyar filmmel, így például Gothár Péter *Megáll az idő*, Sándor Pál *Szerencsés Dániel*, Tarr Béla *Sátántangó*, Kovácsi János *Cha-Cha-Cha*, Jancsó Miklós *Nekem lámpást adott kezembe*

az *Úr Pesten*, Antal Nimród *Kontroll*, és Szabó István *Édes Emma, drága Böbe* című alkotásával. A szervezők ezeken az alkotásokon keresztül próbálták meg megismertetni és megkedveltetni a közönséggel a magyar filmművészetet. A magyar képzőművészetet a Magyar Nemzeti Galéria alkotásairól készült reprodukciók és Borsos Miklós szobrász kiállítása képviselte. A *Musik Europa* kulturális fesztivál keretében a Mátyás templom kórusa lépett fel a regensburgi Szent Péter Katedrálisban, a Győri Balett a színházban adott műsort, s a Ghymes zenekar is képviselte hazánkat. Ezeken a fontosabb eseményeken a 2005. óta Regensburggal partnervárosi kapcsolatban álló Budavár is rendszeresen képviselteti magát.

A rendezvénysorozat egyik legnagyobb sikerét a *Magyar Piac* elnevezésű esemény aratta. Sikerült interjút készítenem Somogyi Barbarával, a rendezvény egyik főszervezőjével, aki nagy szerepet játszott ebben a sikerben. Barbara elmondta, hogy az első *Magyar Piacot* 2006. október 19-21. között tartották Regensburg egyik központi terén, a Neupfarrplatzon. A központi fekvés volt a garancia arra, hogy még azok, akikhez nem értek el a szórólapok, hirdetések, se mehessenek el egyikönnyen a nyüzsgő, tarka-barka sátrak mellett anélkül, hogy ne vetnék kíváncsi tekintetüket az árusok érdekesebbnél érdekesebb portékájára, amelyek önmagukban a magyar kultúra hordozói.

A szervezők igyekeztek olyan árusokat hívni Magyarországról, akik minőségi termékekkel a magyar kultúrát reprezentálták. Kóstolásra valamint vásárlásra is lehetőségük nyílt az érdeklődőknek. Volt többek között kürtös kalácsos, szöttes- és báránybörkésztítő, pálinka- és borásus és tojáspatkoló. Lehetett venni sajtokat, kolbászokat, felfűzött paprikát, fokhagymát, hogy csak párat említsünk a kínálatból. A közönséget magyar zenészek és népviseletbe öltözött néptáncosok szórakoztatták, akik naponta többször tartottak bemutatót, sőt néha az is megesett, hogy az érdeklődőket is táncba vitték. Barbara elmesélte, hogy az árusokkal folytatott beszélgetéseiből kiderült, hogy míg kezdetben

általában borúsán ítélték meg a forgalmat, végül mind a vásárlók, mind a magyarok elégedetten zárták a hetet. Rengeteg pozitív visszajelzés érkezett a lakosságtól, melynek eredményeképpen 2007-ben ismét megrendezték a *Magyar Piacot*. Habár a 2006-os *Ungarischer Markt* az *Ungarischer Akzent* keretében került megszervezésre, és csak egyszeri alkalomnak tervezték, jelen pillanatban mégis úgy tűnik, hogy ezzel egy hagyományt indítottak el, hiszen 2008-ban ismét lesz *Magyar Piac* Regensburg egyik központi terén.

A magyar rendezvények fő szervezői és támogatói Regensburg városának kulturális központja, a Magyar Köztársaság Müncheni Főkonzulátusa, a müncheni Magyar Intézet és az E.ON Bayern AG voltak.

A magyar kultúra egyéb jegyei regensburgban

Nemcsak a jelenben, de a történelem során több ponton kapcsolódott Regensburg története Magyarországhoz. Több monda szerint 955-ben az augsburgi vereség után Lehel és Bulcsút ebben a városban, a még ma is látható római kori fal előtt végezték ki. Szent István királyunk feleségének, Gizellának az édesanyja Regensburgban a Niedermünsterben van eltemetve, s halálának 1000. évfordulóján (1007-2007) több rendezvényt szerveztek a tiszteletére, melyek során a magyar kapcsolatokra is nagy hangsúlyt fektettek.

Fontos megjegyezni, hogy miután a Kárpát-medencében az Államalapítást követően megszűntek a zavargások, s a Duna teljes hosszában, egészen a Fekete-tengerig hajózhatóvá vált. Ez fellendítette Regensburg kereskedelmét, és a város középkori Németország egyik legjelentősebb településévé vált.

A magyar gasztronómia is képviselteti magát Regensburgban. A Hunnia étterem tulajdonosa egy erdélyi származású család, akik rendszeresen szerveznek magyaresteket éttermükben. A legutóbbi 2007. november 24-én volt. Sajnos nem volt alkalmam többet megtudni az étteremről, mert nem tudtunk időpontot egyeztetni interjú céljából egyik tulajdonossal sem.

Ungarisch-kompakt

A Regensburgi Egyetemen az Europeum Intézet egy master képzésének Ungarisch-kompakt elnevezésű programja keretében lehetőségük nyílik az egyetemistáknak arra, hogy tanulmányaikat kiegészítve magyar kultúrát és nyelvet tanuljanak egy éven keresztül, amiért nem kell külön tandíjat fizetniük. Az Ungarisch-kompakt 2005. óta működik az egyetem keretein belül. A képzés egyéves időtartama alatt a tanulók megismerkednek a magyar nyelvvel, az országgal, az itteni szokásokkal. A második szemeszter folyamán lehetőségük nyílik egy egyhetes kutatómunkára Pécsen, melyben a Pécsi Tudományegyetemen tanuló tandempartnerek segítenek nekik. Nyáron pedig, a vizsgaidőszak végeztével, kéthetes nyári egyetemen vehetnek részt, ahol szakképzett oktatók segítségével mélyíthetik tovább nyelvtudásukat.

Az Ungarisch-kompaktban részt vehet a Regensburgi Egyetem minden diákja, nem szükséges hozzá a magyar nyelv ismerete, hiszen a kurzus célja többek közt a magyar nyelv elsajátítása is – heti kétszer két órában. Másik nagyon fontos feladata a programnak, hogy a sztereotípiákat megváltoztassák, Magyarországgal és a magyar néppel kapcsolatos hiányos tudásokat kipótolják. Erre nyújt nagyszerű alkalmat a heti egyszer két óra országismeret-szeminárium. Kutatásom egy hete alatt lehetőségem nyílt arra, hogy osztálytermi megfigyeléseket végezzek. Mind a hat órát a késő délutáni órákban tartják, hogy az esetleges óraütközés ne okozzon problémát a szemináriumok látogatásában.

Hétfő este nyelvtanórája van a csoportnak, melyet egy évek óta Németországban élő s tanító hölgy tart. A nyelvtanulás egyik legnehezebb része a nyelvtan elsajátítása, melyet gyakran csak unalmas feladatok sokaságának megoldásával és begyakorlással lehet automatizálni, s valljuk be őszintén, ez nem mindig a legcélravezetőbb. A diákok motivációja figyelme idővel csökken, és csak nehezen lehet felkelteni érdeklődésüket, hiszen egy nyelvet elsősorban általában azzal a

céllal tanulunk, hogy kommunikálni tudjunk rajta. Emiatt a tanárra nagy felelősséget ró az, hogy a nyelvtan tanításával ne vegye el a diákok kedvét a nyelvtanulástól.

A heti két-két országismereti és társalgási órát a Pécsi Tudományegyetem egyik volt diákja, Zelenák Enikő tartja, a Regensburgi Egyetem jelenlegi magyar lektoraként. Frissességét és fiatalos lendületét látva a nyelvtanulás szinte teljesen átértelmeződött számomra. Korábbi tapasztalataimmal ellentétben Enikő mint magyartanár képes volt bebizonyítani, hogy kezdő szinten is lehet kommunikálni, és interaktívvá, érdekessé lehet tenni az órát, ami a kulcs ahhoz, hogy a diákokat a további tanulásra ösztönözzük. Fantasztikus volt látni, ahogy különböző korú, nemű, nemzetiségű emberek együtt egy olyan nyelvet és kultúrát szeretnének megismerni, amely nem széles körben ismert Európában. Érdekel, hogy mit tudtak a kurzus megkezdése előtt Magyarországról, milyen sztereotípiákat ismertek. Amire a leginkább szerettem volna fényt deríteni, az az volt, hogy miért tanulnak Németországban magyarul. Kérdéseimre körkörös formájában kerestem választ.

A csoportban a nemek aránya a lányok felé tolódik, de a különbség minimális. Ami igazán érdekes volt, hogy a legkülönbözőbb nemzetiségű emberek szeretnének magyarul tanulni. Van egy pár Romániából, egy fiú Tadzsisztánból, egy fiú Ausztriából és egy lány Lengyelországból. Az életkor megoszlása szintén meglepő eredményeket hozott. A 14 fős csoportból ketten voltak 23 évesek, a többiek 26 év fölöttiek, ez számomra azért különös, mert mind az egyetem diákjai, s így megfigyelhettem egy olyan társadalmi változást, amely nálunk is kezd kialakulni: kitolódnak a tanulói évek és a családalapítás. Ez ma már Németországban természetes, nálunk még kevésbé elfogadott.

De miért is kezdték el az Ungarisch-kompaktot? Több olyan fiú van a csoportban, akinek magyar a barátnője, és szeretne a lány szüleivel is beszélgetni. Van, aki általában érdeklődik a

nyelv iránt, és egy lánynak magyarok a szülei, de ő már Németországban született, s a magyar nyelvtudásán szeretne javítani.

A kurzus megkezdése előtt a diákok 90%-a nem tudott semmit Magyarországról; sem az államformát, sem földrajzi helyzetét nem ismerték, nem hallottak a csikósokról, a csárdásról, a magyar paprikáról sem, és még fővárosunkat is keverték Bukaresttel, illetve Belgráddal. Azok a sztereotípiák, amelyek bennünk élnek arról, hogy a külföldiek milyen képet alakítottak ki rólunk, a mostani generáció számára ismeretlenek. Ők maguk fogalmazták meg, hogy azokról a dolgokról, amelyek Németország határaitól 300 km-nél távolabbra történnek, nem tudnak semmit, de ezen szeretnének változtatni, és alig várják a tavaszi tanulmányutat.

Összegzőképpen úgy vélem, hogy vannak olyan emberek, nemcsak Németországban, akik érdeklődnek nyelvünk és kultúránk iránt, de sajnos nem mindig van meg a lehetőségük arra, hogy ismereteiket megfelelő módon bővítsék. Regensburg városa lehetőséget nyújt arra, hogy a külföld bepillantást nyerjen mind a magyar nyelv rejtelseibe, mind a magyar kultúrába és a magyarok életébe.

Szerző: Baksa Aida,
a Pécsi Tudományegyetem hallgatója

Német tandempartner: Dornbach Renate,
a Regensburgi Tudományegyetem hallgatója

A Regensburgi Egyetem nyújtotta kulturális szórakozási lehetőségek

Bevezetés

Célok

A kutatásom célja a Regensburgi Egyetem nyújtotta kulturális szórakozási lehetőségek feltárása volt. Érdekesnek találtam megvizsgálni, milyen diákszervezetek működnek az egyetemen, milyen társulatok, egyesületek, klubok léteznek, amelyek teret nyújtanak a diákoknak a tehetségük kibontakoztatására, illetve a művészetek élvezetére. Eredeti terveim között szerepelt a város kínálta kulturális programok feltérképezése is, azonban az egyetem olyan színvonalas kínálattal rendelkezik, hogy az egyhetes tanulmányút nem lett volna elegendő mindkét terület vizsgálatához. Dolgozatomban sorra veszem az egyetemen működő kulturális, illetve művészetekkel foglalkozó diákköröket, s bemutatom működésüket.

Módszerek

A kutatásom számára a Regensburgi Egyetem *Ungarisch Kompakt* elnevezésű programjából kiinduló *Tandemprogram* szolgáltatott keretet. A program célja, hogy a diákok számára lehetőséget biztosítson egy egyhetes tanulmányútra, ahol idegen nyelven kutathatnak egy, a stúdiumuk számára is fontos témakört. A lényeg, hogy sor kerüljön személyes kontaktusra, interjúkra, melyeket egy, a fogadó egyetemen tanuló tandempartner segít.

Ennek megfelelően a legfontosabb módszerem az interjú volt. Sajnos Ulrike Meier-Quéruel, a *Studentenwerk* kultúrreszlegének vezetője – a témában leginkább kompetens

személy – túlságosan elfoglalt volt, aki ezért Frau Wunderlichhez – az *Akademisches Auslandsamt* kultúrfelelőséhez – irányított, akitől általános tájékoztatást kaptam. Ezen kívül interjút készítettem Witalij Schmidttel, a *Lunatiki* elnevezésű színtársulat vezetőjével. Megtekintettem az éppen futó előadást, és a hallgatók véleményére is kíváncsi voltam.

Kultúra az egyetem falai között

Studentenwerk Niederbayern-Oberpfalz – a kultúra szervezésének irányítója

A *Studentenwerk Niederbayern-Oberpfalz* egy regionális intézményrendszer, melynek hatáskörébe a deggendorfi, a landshuti, a passauai és a regensburgi egyetemek tartoznak. Feladata a diákok hivatalos ügyeinek intézése mellett a kulturális érdekeltségű diákszervezetek irányítása is. Anyagi természetű segítséget nyújt az újonnan szerveződő színjátszóköroeknek, filmeseknek, művészeknek, illetve ő állítja össze a kampusz féléves programját, a próbarendeket, ő osztja be, mikor melyik előadásra, kiállításra kerülhet sor.

A művészi művelődés lényegében három szálra bomlik szét: színházra (Theater), filmezésre (Filmwerk) és képzőművészetre (Art Forum). A regensburgi egyetemen Ulrike Meier-Quéruel a felelős a fent megnevezett fórumoknak, hozzá kell fordulni bármilyen kérdéssel, kéréssel vagy problémával.

Szintén ezen intézmény gondozásában működik az egyetemi zenekar (Universitatorchester), illetve az egyetemi kórus (Universitätschor).

Az alábbi táblázat a 2007/08-as tanév programtervét mutatja be:¹

2007. október

20., 21., 23., 24., 26., 27.
8 óra; Színházterem

Compagnie ETP
„Low Gravity Lives“
Modern zsonglőr-színház

2007. november

3-7.
8 óra, Színházterem

ArtTacke
„KUNST“ komédia (Yasmina Reza)

10., 11.
8 óra, Színházterem

10. Regensburger Tanztage (táncnapok)
Cobosmika. Company (E)
„If as is always/a Stream“

16-18.
8 óra, Színházterem

Theater Impuls
„Ein Mitsommernachtstraum“ (Shakespeare)

21., 22.
8 óra, Színházterem

DINGS Impro
Improvisationstheater

24., 25.
8 óra, Színházterem

10. Regensburger Tanztage (táncnapok)
Solotanznacht internationale Preisträger
(Nemzetközi díjazottak szólótánc
bemutatója)

26., 27. 4 és 6 óra,
28. 4 óra Színházterem

Regensburger Kurzfilmwoche
(Rövidfilmhét)
Junge Regisseure: Filmpräsentation und Gespräch
(fiatal rendezők, bemutató és beszélgetés)

2007. december

5-8. 19:30
9. 16:00 Színházterem

Theaterforum
„Das kalte Herz“ (W. Hauff nyomán)

14-18.
19:30 Színházterem

Theaterforum
„Der Besucher“ (E. E. Schnitt)

19., 20.
20:00 Színházterem

JazzNuts
„Weihnachtskonzert“

2008. január

8-11.
20:00 Színházterem

Lunatiki
„Möge die Wirklichkeit verblassen!“

17-20.
19:30 Színházterem

B. A. D.
„Gold in the bones“ (Eric Coble)

24-26., 28-30.
19:30 Színházterem

RUPs, too
„Into the Woods“

¹ A táblázat az egyetemi szórólapok és a Studentenwerk honlapjának adatai alapján készült.
www.stwno.de (utolsó megtekintés 2007.11.14.) fordítások tőlem H. J.

2008. február és március

6-8. 19:30 Színházterem	<i>Freigeister</i> „Schuldig“ (M. M. Berger)
14., 15., 17., 18. 19:30 Színházterem	<i>Germanistentheater</i> „Ein Himmelfahrtskommando“
16. 20:00 Színházterem	<i>DINGS Impro</i> Improvisationstheater
26-29. 19:30 Színházterem	<i>Shakespeare & Company</i> „The Taming of the Shrew“ (Shakespeare)
Előreláthatólag márc. 6-9. Színházterem	<i>Tanzstelle R</i> Regionales Tanzfestival (Regionális Táncfesztivál)

Az egyetemi kórus és az egyetemi zeneakar koncertjeinek időpontjai

2007. nov. 15.	<i>Symphonieorchester</i>
2007. nov. 26.	<i>Kammerorchester</i> (kamarazenekar)
2007. dec. 01.	<i>Universitätschor</i> (egyetemi kórus)
2007. dec. 02.	<i>Symphonieorchester</i>
2008. jan. 24.	<i>Simphonieorchester</i>
2008. febr. 07.	<i>Kammerorchester</i>

Mint az a fenti táblázatból is kiténik, hihetetlenül sokszínű kínálatból választhatnak az érdeklődő diákok. A következőkben vegyük sorra, milyen utat kell bejárniuk ahhoz, hogy az egyetem „művészi körébe” tartozhassanak!

A világot jelentő deszkák

Ha egy diák színészi babérokra tör, két lehetősége van: alapíthat egy saját színtársulatot, vagy csatlakozhat valamelyik működő csapathoz. A Regensburgi Egyetemen jelenleg 17 társulat és 5 zenekar működik. A társulatok működéséről a Witalij Schmidttel folytatott beszélgetés során kaptam bővebb felvilágosítást.

Ha pár fiatal hallgató elhatározza, hogy színjátszó-kört alapít, az első feladat, hogy jelentsék az új csapatot Ulrike Meier-Querélnél, a Studentenwerk regensburgi irodájában. Ezzel ismertetik el létezésüket, bekerülnek a próbarendbe és az éves

programtervezetbe is. Bejelentkezésükkel egyúttal felelősséget vállalnak a darabok rendezésért, finanszírozásáért és az előadásokat érintő szervezési feladatokért.

A második lépés már nehezebb: pénzt kell szerezni, hiszen pénz nélkül nincs színvonalas előadás. Itt is több alternatíva közül választhatnak a fiatalok: kérvényezhetnek egy ezer euróról szóló kölcsönt a *Studentenwerk* irodájától. Ez az összeg megfelelő tőkét jelent, hogy hozzákezdhessenek a munkához. A kölcsönt természetesen vissza kell fizetni a későbbiekben (kamatot nem számol fel az iroda). Megtörténhet, hogy az előadások nem jövedelmeznek kellőképpen, ebben az esetben – ha a veszteség tényleg indokolt és bizonyított – az iroda lemond az összegről a társulat javára. Természetesen nem kötelező a kölcsön felvétele. Sok nagyvállalat támogatja a kezdő művészeket, az alaptőke megteremtéséhez és a későbbi kiadások fedezéséhez sokan keresnek szponzorokat.

A reklám, az előadások népszerűsítése is a társulat önálló munkáján múlik. Maguk készítik a plakátokat, reklámfilmeket. Az előadások belépődíjából származó bevétel is a társulat kasszájába vándorol, melyet szintén felhasználhatnak fejlesztési célokra is. A terem bérleti díját az előadások után állapítják meg, ez ugyanis egyenesen arányos a nézőszámmal. Így egy kevésbé gyümölcsöző este után sem megyünk re a társulat.

Személyes tapasztalatok

November 6-án este meglátogattam az egyetemi színházat. A társulat neve: *ArtTacke*. A darab címe: *Kunst* (Művészet). Teltház. A nézők között: hallgatók, oktatók és - ahogy körülkérdeztem, kiderült – az utcáról is jöttek be emberek. Elfoglaltuk a helyünket a nézőtéren. A színpadon egy fehér kanapé, egy szőnyeg és két fából készült kisszekevény állt. Ennyi. A három szereplő: Witalij Schmidt, Jürgen Bartos és Andy Müller. A kérdés: vajon képes a modern művészet romba dönteni egy ezeréves barátságot? Komédia, keserű mondanivalóval. Az előadás után megkerestem Witalijt, érdeklődtem a társulat iránt, ugyanis furcsállottam, hogy a honlapon semmi konkrét adatot nem találtam róluk. Ekkor tudtam meg, milyen különleges élményben volt részem: az *ArtTacke* társulatnak egyetlen állandó tagja van, Roland „Orlando” Menzel, a rendező. Minden félévben kiválaszt egy darabot, és a darab alapján válogat színészeket az egyetemi társulatokból. Witalij a német-országi *Lunatiki* vezetője, Jürgen és Andy pedig civilben az angol nyelven működő *Bloody Actors Department* csapatát erősítik. A *Kunst* így egyszeri és megismételhetetlen marad – mint a művészet általában.

Kreativitás a filmvászonon

Aki a mozi világában érzi otthon magát, szintén megmutathatja, mire képes. A *Filmwerk* elnevezésű intézmény ugyanis az összes, a filmezéshez nélkülözhetetlen feltételt biztosítja.

Lehetőség van kamerák, kameratarozékok kölcsönzésére jelképesnek mondható kölcsönzési díjért. A hallgatók használhatják a vágószobát, akár egész hétvégére is kibérelhetik maguknak. Minden technikai feltétel adott a hangmérnöki munkálatok elvégzéséhez. Annak sem kell megijednie, aki nem ért a kamerához és a videószához, mert minden félévben meghirdetnek alapoó kurzusokat ebben a témakörben. A kamera kölcsönzésének feltétele ezen kurzusok teljesítése.

Ha a stáb lelkes, kreatív – és a határidőkkel is tisztában van –, akkor nyitva a lehetőség: bemutathatja filmjét az *Art Forum* közönségének.

Alkotás – kiállítás. Az Art Forum művészei

Az *Art Forum* az önálló alkotók otthona. Rajzok, képek, fényképek vagy egyéb képzőművészeti alkotások kerülnek kiállításra a *Studentenwerk* gondozásában. Nem kell mást tenni, mint felkapni a műveket tartalmazó mappát, bekopogni Ulrike Meier-Queruel ajtaján és leadni az igényt a kiállításra. A művész maga választja meg a kiállító terem dekorációját, ő vezeti az elrendezést, megnevezi a kiállítás mottóját, megírja megnyitó és a záróünnepség forgatókönyvét, megtervezi a világítást. A diákok rendszeresen látogatják ezeket a kiállításokat.

Komolyzene az egyetemen (Universitatorchester)

A szimfonikus zenekart 1968-ban Hermann Beck – az akkori Zenetudományi Tanszék vezető professzora – alapította. Akkoriban a zenekar mindössze 20 tagot számlált, mindannyian énekszakos hallgatók voltak. Később azonban egyre többen jelentek, így hamarosan létrejött a szimfonikus zenekar.

1980 és 1995 között Christian Pyhrr és Hannes Steger vezetésével működött a zenekar. 1989-ben kitüntették Regensburg város kulturális díjával (Kulturförderpreis der Stadt Regensburg). 1995-ben Graham Buckland vette át a zenekar vezetését. Buckland maga is aktív zeneszerző. Működése

alatt a zenekar számos európai országban koncertezett (Ausztria, Franciaország, Belgium, Szlovákia, Magyarország, Hollandia, Csehország). Repertoárjukat a klasszikusokon túl a neves orosz zeneszerzőkön át a kortárs zenei élet legfontosabb művészeinek munkái is gazdagítják.

Ahhoz, hogy a zenekar tagjai lehessünk, mindössze egy próbajátékon kell megfelelni, melyre a szemeszter elején kerül sor, a zenekar vezetősége előtt. A próbajátékon egy saját darabot és egy a zenekar repertoárjában szereplő darabot kell előadnia a felvételizőnek. Ha éppen van üres hely a zenekarban, rögtön felvételt nyer az illető. Ha nincs hely, akkor sem kell csüggednie, ha megfelelt a próbajátékon, akkor várólistára kerül, és mihelyst üresedik egy számára kijelölt hely, csatlakozhat a zenekarhoz.

A kórus (Universitätschor)

A kórus alapítója Robert Schindler professzor. Ő eredetileg a regensburgi Pedagógiai Főiskola kórusát – a mai egyetemi kórus elődjét - vezette. 1983-ban Christian Kroll vette át a kórus vezetését. Kóruspedagógusként és orgonistaként számos kitüntetést mondhat magáénak. A kórus minden zeneszerető egyetemista számára nyitva áll, lehetőséget biztosít a közös éneklés örömeinek megtapasztalására. A kiírásban külön hangsúlyozzák, hogy a legfontosabb kitétel a zene szeretete, nem követelmény, hogy a jelentkező zeneszakos legyen. A koncerteken legtöbbször együtt lépnek fel híres zenekarokkal és szólistákkal. 2007-ben Regensburg városa a kórusnak ítélte a kulturális díjat (Kulturförderpreis der Stadt Regensburg).

Összegzés

A dolgozatban igyekeztem összefoglalni a Regensburgi Egyetemen folyó szerteágazó kulturális tevékenységeket, elsősorban az alkotás oldaláról közelítve meg a problémát. Ennek eredményeképpen egy sokszínű és körültekintően megszervezett rendszerre bukkantam, ahol

mindennek megvan a maga intézménye, minden problémának és kérdésnek fóruma és felelőse van. Azaz nemcsak az alkotáshoz szükséges körülményeket biztosítják a diákok számára, hanem a háttérben figyelik az alkotói munkát, és segítséget nyújtanak, ha hiba csúszik az amúgy önállóan működő gépezetbe.

A PTE és a Regensburgi Egyetem kapcsolatán alapuló tandemprogram tökéletes keretet teremtett az ilyen jellegű kutatáshoz. Regensburgi tandempartnerem segítségével előre egyeztetettünk interjúidőpontokat, illetve könnyebben kiismertük magunkat az idegen egyetemen. S természetesen a közös kutatás során mindketten tanultunk. Néha nehézségekbe ütköztünk: valaki lemondott egy interjút, vagy az adott interjúalany nem adta meg a várt információt. Ilyenkor fel kellett találnunk magunkat, új lehetőséget kellett teremtenünk önmagunk számára. Ez a helyzet új volt a számunkra, s fontos a későbbi tanulmányok szempontjából.

Azzal, hogy egy idegen egyetem életébe csöppentünk bele, valódi, életre szóló tapasztalatokat gyűjtöttünk, és nemcsak a kultúrával kapcsolatban. Saját személyiségünk gazdagodott a Regensburgban eltöltött egy hét alatt.

Szerző: Horváth Júlia,
a Pécsi Tudományegyetem hallgatója

Német tandempartner: Respondek Karina,
a Regensburgi Tudományegyetem hallgatója

Kapocs Nyugat- és Kelet-Európa között

Bayhost, Bajor Felsőoktatási Központ a közép-, kelet- és délkelet-európai kapcsolatokért

A Regensburgi és Pécsi Tudományegyetem között zajló tandemprogram keretében egy olyan témát szerettem volna kutatni, mely közelebb vihet annak a kérdésnek a megválaszolásához, hogy vajon miképpen lel támogatásra a Nyugat- és Kelet-Európa közötti kapcsolatok kezdeményezése és ápolása. Maga az Europeum és az ezen belüli szervezett Ungarisch-Kompakt, illetve a tandemprogram is olyan lehetőségek, melyek élénkíteni kívánják az egymás iránti érdeklődést és a tudományos diskurzust egyaránt. Mivel ezeket a létesítményeket már ismertem, kíváncsi voltam, hogy az ő munkájukat kiegészítve léteznek-e olyan más szervezetek, amelyek hasonló célokat fogalmaznak meg.

A megfelelő kutatási orgánumra úgy sikerült rátalálnom, hogy egyik német tandempartneremmel, Sebastian Mancuso-val beszélgettünk a tágabb értelemben már kialakult témámról, a nyugat-kelet-európai viszonyokról. A beszélgetés során hirtelen az az ötlete támadt Sebastiannak, hogy felkereshetnénk a közvetlenül az Europeum mellett található Bayhost elnevezésű szervezetet. A Bayhost név mögött a Bayerische Hochschulzentrum für Mittel-, Ost- und Südost-Europa, vagyis a Bajor Felsőoktatási Központ közép-, kelet- és délkelet-európai kapcsolatokért áll. Én is azonnal lelkesedtem a Bayhost mint kutatási tárgy iránt, hiszen ez a kutatási szándékomat teljes mértékben kielégítette.

A kutatás menete a következőképpen zajlott: egyrészt a Bayhost keletkezési körülményei és okai érdekeltek, valamint az aktuális tevékenységi

területekkel is szerettem volna megismerkedni. Ezen felül kíváncsi voltam arra, hogy az elméleti koncepció mellett hogyan érvényesül a Bayhost szerepe a gyakorlatban – vagyis szerettem volna kideríteni, hogy mennyire működnek a szervezet által felajánlott szolgáltatások, mennyien érdeklődnek ezek iránt, milyen számszerű tendenciák mutatkoznak.

Míg a Bayhost tevékenységi köre a honlapjukon is olvasható volt, addig a keletkezési körülményekről és olyan gyakorlati, tapasztalati jellemzőkről, mint a szervezet népszerűsége, szolgáltatásaik igénybevételenek számszerűsége, tendenciák alakulása nem szerepeltek az interneten, ezért szükséges volt a személyes találkozás a Bayhost munkatársaival. Az interjúra való felkérést az általam kiválasztott két alany szívesen elfogadta, így a Regensburgban töltött tandem hét sor került két interjúra a Bayhost oldaláról, valamint sikerült két Bayhost-programon részt vett bajor diákot is megkérdezni a személyes tapasztalataikról a szervezettel kapcsolatban. A tandem hét alatt prospektusok is a kezembe kerültek, melyek tartalma (és mennyisége) alapján még pontosabb kép rajzolódott ki bennem a Bayhost működéséről és jelentőségéről.

A következőkben vázolni szeretném a kutatási eredményeimet és következtetéseimet a prospektusok, a Bayhost-munkatársak és a programokon részt vett hallgatókkal folytatott interjúk alapján.

Mivel foglalkozik a Bayhost?

A Bayhost hat különböző módon igyekszik kezdeményezni és fenntartani Európában a Nyugat és Kelet között folyó dialógust. Mielőtt bemutatnám ezt a hat lehetőséget, tisztázandó, hogy a Bayhost Bajorország tartományában felsőoktatásban részesülő hallgatóknak kínálja fel szolgáltatásait; még Leipzigban és Kasselben működik egy hasonló funkciójú szervezet, azonban a maga működésében és tevékenységében a Bayhost egyedülálló Németországban, és valószínűleg más európai ország viszonylatában is. Az is megemlítendő, hogy a Bayhost nemcsak tanácsadást vagy programokon való részvételi lehetőségeket kínál, hanem a szervezettől a bajor hallgatók egyéb, nem Bayhost által kezdeményezett, Kelet-Európában lezajló programjaira is részesülhetnek (Mobilitätsbeihilfe, vagyis mobilitási segítség elnevezésű) pénzügyi támogatásban.

A hat Bayhost által felkínált program közé tartoznak a Német mint idegennyelvi tanulmányokat támogató nyári akadémia, tanulmányi kirándulások, külföldi gyakorlati helyeket kínáló börszék, fórumok, külföldi nyelvkurzusok és egyéves továbbképzési ösztöndíjak posztgraduális hallgatóknak. Ezek a programok oda-vissza működnek, tehát nemcsak bajor hallgatóknak nyílik lehetősége külföldön nyelvet tanulni, szakirányuk terén tudásukat gyarapítani vagy gyakorlatukat abszolválni, hanem ugyanezt megtehetik Kelet-, Közép-, Délkelet-Európa országaiban élő hallgatók is Németországban.

Hogyan alakult meg a Bayhost?

A Bayhost non-profit szervezet koncepciójának megvalósítása már 2002-ben elkezdődött, hivatalosan pedig 2005-től van nyilvántartva. 2002. előtt az ösztöndíjakkal kapcsolatos ügyekért a bajor oktatásért és kultúráért felelős tartományi minisztérium tisztviselői voltak felelősek. Ez a megoldás azonban idővel nem tűnt megfelelőnek, mert egyrészt a tisztviselők egyéb elfoglaltságai mellett az ösztöndíjak rendezése túl sok időt

és energiát vett igénybe, másrészt térben és így tudatban sem volt közel az ösztöndíj-lehetőség a hallgatók számára. Ebből kifolyólag cél lett egy önálló független szervezet létesítése, a feladatok átruházása – így született meg (a Regensburgi Tudományegyetem egy központi épületében, azaz a bajor hallgatók egyik életerében) a Bayhost, mely a bajor kultuszminisztérium és a bajor tartományi hivatal által támogatott non-profit szervezet.

Először egy személyre – Dr. Tanja Wagensohn-ra – hárult át a feladat, majd idővel meggyarapodott a Bayhost alkalmazottainak száma; mára öten dolgoznak a szervezetben, valamint hallgatók és tanárok is részt vesznek a munkában, akik segítenek börszék megszervezésében, reklámanyagok elkészítésében-terjesztésében, információszolgáltatásban, az internetes információgyűjtésben és egyéb feladatokban asszisztálnak.

Tendenciák: kedvelt úticélok, hallgatói részvétel

A németországi tandemes héten Dr. Tanja Wagensohn-nal, a létesítmény kezdeményezőjével, felépítőjével és ügyvezetőjével, sikerült készítenem interjút; őt többek közt arról kérdeztem, hogy mutatkoznak-e tendenciák a hallgatói részvétel számában, a mobilitás irányában, az úticélok megválasztásában.

Tanja Wagensohn elmondta, hogy évről évre egyre többen jelentkeznek programjaira és próbálnak elnyerni mobilitási segítségét kelet-európai tartózkodásukra. Az incoming, vagyis a külföldről bejövő hallgatók száma magasabb, mint az outgoing, vagyis a kimenő hallgatóké, azonban mindkét irányban növekszik a résztvevők száma. Az ügyvezető fő megfigyelései szerint nagy az érdeklődés a német hallgatók körében a nyelvkurzusok iránt – és azok, akik már egyszer nyelvkurzus ügyében megfordultak a Bayhost-nál, vissza is térnek ide, hogy egyéb külföldi lehetőségekről érdeklődjenek. Általában először rövidebb külföldi tartózkodási lehetőségek iránt érdeklődnek a hallgatók 'terepszeme' szándékával, azonban, miután túl vannak ezen, nagyon pozitív

tapasztalatokkal térnek haza, és megcélznak egy hosszabb kinti tartózkodással járó ösztöndíjat vagy gyakorlóhelyet is.

A nyelvkurzusok a legnépszerűbbek, a legkedveltebb úticél pedig Csehország, majd ezt követi Lengyelország, aztán érdekes módon Románia következik. A legtöbb incoming hallgató Lengyelországból, Szerbiából és Ukrajnából érkezik. A mobilitás száma Magyarországra, illetve Magyarországról hasonlóan alakul Szlovákiához – mindkét ország középszínt helyezkedik el a ranglistán. A sort Szlovénia és Horvátország zárja. A statisztikai adatok arról tanúskodnak, hogy sokkal magasabb az ösztöndíjban részesültek száma, mint az ösztöndíjat megpályázók száma; ebből arra következtek, hogy sokan – illetve egyre többen – érdeklődnek mobilitási lehetőségek iránt, élnének ezzel; megemlítendő az a tény is, hogy az emelkedő tendencia oka az egyre bővülő Európai Unió által lehetővé tett mobilitás megkönnyítése is.

A másik Bayhost-interjúalanyom Nikolas Djukić volt, aki a gyakorlati helyek ügyében segíti a hallgatókat. Ő magának is, ahogyan neve utal erre, kelet-európai gyökerei vannak: az édesapja jugoszláv származású, aki Németországban telepedett le és házasodott meg. Nikolas Djukić pontos feladatköre tanácsadás abban, hogy hol tudják a bajor hallgatók beadni jelentkezésüket külföldi gyakorlati helyekre, és hogy kelet-európai országokból származó hallgatóknak hol vannak gyakorlati lehetőségeik Bajorországban. Olyan gyakorlati helyeket is közvetít a Bayhost, melyek Németországon belül vannak, és a keleti-nyugati tanulmányok tudományágával (melyet a Regensburgi Tudományegyetem felkínál) vagy valamely kelet-, közép-, délkelet-európai országgal kapcsolatosak.

A Bayhost által zajló közvetítés különlegessége abban rejlik, hogy Kelet-, Közép-, Délkelet-Európa országaira specializálódott. Természetesen léteznek nemzetközi börzék, de azok a világ minden országát bevonják, specializált börzét csak a Bayhost tudhat magának. Az online börze

mellett valódi börzékét is szervez a Bayhost, melyeken hallgatók és cégképviselők személyesen is találkozhatnak.

A bajor, gyakorlatozni szándékozó hallgatóknál a célország megválasztása főleg attól függ, hogy Bajorországban milyen nyelvből kínálnak fel nyelvkurzusokat. Célország és nyelv azért állnak függőségi viszonyban, mert a külföldi gyakorlati helyeken az esetek többségében megkövetelik a fogadó ország nyelvének tudását; de akadnak olyan gyakorlati lehetőségek is (német nagykövetségek, külföldön letelepedett német cégek, a Goethe-Institut, a német nyelvű Prager Zeitung), ahol nem szükséges az idegen nyelv ismerete.

Nikolas Djukić évente körülbelül 150 hallgatót lát el tanácsokkal, ezekből 50 hallgatónak ajánl fel közvetlenül gyakorlati helyet Kelet-Európában. Elmondásai szerint főleg a közgazdasági, marketing, pénzügyi ágazatokban való gyakorlati helyekre van kereslet. A kedvelt országok gyakorlat szempontjából szintén első helyen Csehország és második helyen Lengyelország; a harmadik helyen Oroszország áll, de a mobilitások száma itt már nagyon alacsony. Magyarországon is kevés bajor hallgató tölt be gyakorlati helyet, mert Bajorországban aránylag kevesen tanulnak magyart, valamint az is közrejátszik, hogy a magyar felsőoktatási rendszernek a német elképzelésektől eltérőek a felfogásai a gyakorlatról.

Renate és Daniela

Renate Dornbach, a Regensburgi Tudományegyetem hallgatója, részt vett a kelet-nyugati tanulmányok elnevezésű képzésen. Renate többször is járt már Magyarországon: a Bayhost által már részt vett egy pécsi tanulmányi kiránduláson, ahol a pécsi Gandhi Gimnáziumban figyelte meg társaival az ott zajló német-oktatást, és maga is megpróbálkozott a tanítással. Egy másik, országismereti célú tanulmányi út alkalmával bejárta Pécs, Paks, Dunaújváros, Budapest és Komáromot. Harmadszor 2007-ben egy Bayhost által szervezett nyári nyelvkurzuson vett részt Debrecenben, ahol nagyon jól megtanult

magyarul. Annyira tetszik neki Magyarország, hogy 2007/08 tavaszi félévére jelentkezett egy pécsi ösztöndíjra, hungarológiát szeretne itt hallgatni és a magyar nyelvtudást gyarapítani. Az utóbbi program nem Bayhost közvetítésében valósul meg, de Renate meg szeretné pályázni a Bayhost által hirdetett mobilitási segítséget.

Daniela Geiger Regensburgban közgazdaságtant hallgat – ő Budapesten, a Média Markt-nál gyakorlatozott, mely lehetőséget a Bayhost által szerezte meg. Azért választotta Budapestet, mert nagypapája Magyarországról származik, ezért izgalmasnak találta egy magyar városban abszolválni gyakorlatát. Budapestre azért került a választás, mert elmondásai szerint fővárosunk egy csodálatos, nagyon vonzó város. Budapesten belátást nyert egy teljesen más kultúrába, ami erősítette interkulturális érzékenységét. Nagyon sok érdekes embert ismerhetett meg magyarországi tartózkodása során, nagyon élvezte az ittlétet. A Bayhost munkája Daniela szerint nagyon fontos – a szervezet közreműködése nélkül nem lett volna lehetséges egy gyakorlati helyet találni Magyarországon.

Daniela elmondta, hogy számára a Bayhost – valamint mindenféle interkulturális tevékenység – fontos, ezeket támogatni szükséges. E megmozdulásoknak a nyeresége a békés kapcsolatokban, az egymástól való tanulásban és mindkét kultúra gyarapodásában mutatkozik.

Saját tapasztalataim Regensburgban

Amikor Regensburgban például az egyetemen jártam vagy a helyjáratos buszon utaztam, nagyon sok fiatalot hallottam valamelyik kelet-európai nyelven beszélni. Alkalmam volt néhány magyarul tanuló bajor hallgatóval is találkozni, illetve őket hallani magyarul is beszélni. Bennem azt a benyomást keltette Regensburg, hogy ez egy olyan város, mely nagyon nagy nyitottságot mutat Kelet-Európa felé, a kapcsolat számomra Regensburg és Kelet-Európa között nagyon intenzívnek és minőségében nagyon jóindulatúnak és barátságosnak tűnt. A fiatal generációnak lehetősége van a történelmi múlt

és az azon alapuló keleti-nyugati viszonyok pozitív átértékelésére, az egymás iránti tolerancia és szolidaritás érzéseinek felépítésére és megszilárdítására. Ez a célja elvben az európai uniós intézményeknek – gyakorlatában a fiatalok körében olyan lehetőségek vezetnek ezekhez a célokhoz, mint a Bayhost, az Europeum, illetve a pécsi-regensburgi tandemprogram.

Ezúton szeretném megköszöni az E.ON Hungáriának, hogy lehetőséget adott nekem a tandemprogramon való részvételre. A tandemprogram – a német hallgatók Pécsen töltött hete és a magyar hallgatók Regensburgban töltött hete – ahhoz a belátáshoz vezetett engem, hogy két kultúra együttműködéssel annyi minden pozitívra és kellemesre képes – a különbségek értékekké válnak. A két tandemes hétre gondolva olyan időre emlékszem vissza, melyben német és magyar hallgatók nyitottsággal, segítőkészen és barátságosan viszonyultak egymáshoz; nagyon hasznos és kellemes napokat töltöttünk el együtt.

Szerző: Lakatos Zsanett,
a Pécsi Tudományegyetem hallgatója

Német tandempartner: Mancuso Sebastian,
a Regensburgi Tudományegyetem hallgatója

A Szent Péter-dóm mint a középkori ember életének hírmondója

A Regensburgi Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem együttműködési programja keretében 2007. novemberében alkalman nyílt egy hetet Regensburgban töltenem, ahol tandempartnerem segítségével anyagot gyűjthettem kutatási témámhoz. A munka mellett – illetve annak kapcsán – megismerkedtem a várossal, annak kulturális életével, az egyetemi élettel és számos regensburgival. Kutatási témám a középkori Regensburg szakrális építészetéhez kapcsolódott.

Regensburg az egyik leginkább épen fennmaradt nagyváros Németországban. Óvárosát 2006. júliusában nyilvánították a világörökség részévé. Az Óváros megtartotta XIV. századi határait, miliójét – úgy, ahogy azt egyetlen más város sem egész Európában. A város felidézi az akkori emberek életét, akik ugyanazokat az utcákat rótták, ugyanazon a Kő-hídon mentek át, és ugyanannak a Dunának a partján sétáltak, mint a mai emberek. A középkori ember azonban máshogy élte meg a dolgos hétköznapokat és az ünnepnapokat: életét áthatotta a vallás, a hit. A középkor embere egyrészt jelen volt a mindennapi gondokkal, járványokkal, harcokkal átitatott világban, másrészt ezen csapásokat Isten haragjaként, illetve azok túlélését Isten megbocsátásaként élte meg. Életét a jó és a rossz, Isten és az ördög jelenléte hatotta át.

A XI-XIV. század gazdag patrícius családjai által építtetett kereskedőházak, valamint a mai napig kítűnő állapotban megmaradt templomok, kápolnák a város politikai, gazdasági és vallási fejlődésének tanúi. Az utóbbiak a mindennapokat átható vallásos hitelérről adnak tanúbizonyságot.

Ezen szakrális épületek közül vitathatatlanul a Szent Péternek szentelt Dóm a legkiemelkedőbb, ez a jellemzően gótikus stílusú templom.

Gótika Európában

A gótika (olaszul *gotico*: barbár, nem antik) a XII. század folyamán kialakult nagy európai korstílus, amely a román stílust váltotta fel, Európa országaiban jelentős eltéréssel jelent meg. Franciaországban a XII. század a második felében jött létre. A többi országban kisebb-nagyobb időbeli eltolódással jelentkezett. Angliában a XIII. században jelent meg, majd önállóan fejlődött tovább. Spanyolországban, Itáliában és Németországban szintén a XIII. században terjedt el.

A román stílusra jellemző vízszintes és félköríves térlefedést csúcsívek és keresztboltozatok váltották fel. A boltozat oldalnyomását a falon kívüli támpillérek vezették el, amivel megszüntették a falak teherhordó szerepét. Lehetővé vált, hogy a falakat hatalmas, magasra nyúló, vékony kőkerettel tagolt üvegablakok törjék át. Az épület vízszintes tagolása helyett a fölfelé törekvés vált meghatározóvá. A nyílások leggyakrabban csúcsívesek, de előfordulhatnak például függönyíves vagy számráthíves záródásúak is. A katedrális épülete olyan alkotás, ahol minden rész, minden üvegablak, szobor, stb. ezen egységes művészeti alkotás alárendeltje.

A gótikus katedrálisokat úgy nevezték építópáholynak, amelyek az építkezés befejezésével más városban, más országban dolgoztak, s ezzel hozzájárultak a stílus elterjedéséhez. A páholynak tagjai mesteremberek, polgárok voltak. A gótikus stílus kialakulásában

és elterjedésében nagy szerepet játszott a céhek kialakulása, a város fejlődése, és a megváltozott viszonyokhoz a szerzetesrendek is igazodtak. A városházák és gazdag polgárok lakóházainak többsége is gótikus stílusban épült.

Gótika Németországban

Németországban a már kiforrott francia gótikát vették át, részben a burgundiai és ciszterci példaképeket, részben a nagy francia székesegyházak alaprajzát és felépítését követve. A XIII. század végére kialakultak a stílus sajátos helyi vonásai is. Így a körüljárós, kápolnakoszorús szentélyek mellett a fő-, gyakran az oldalhajók végéhez is egyszerű, sokszögzáródású szentélyeket építettek. Leggyakrabban a csarnoktemplom rendszerével és egyszerűbb szentélymegoldással találkozunk. A legismertebb és legnagyobb német katedrálisok (Köln, Ulm) bazilikás szerkezetűek. A világ legmagasabb templomtornyai is Németországban találhatóak. (Köln: 157,4 m, Ulm: 160,6 m). A köz- és lakóépületek az észak-német városokban jobbra téglából, gazdagon tagolt, oromzatos homlokzattal, a birodalom más vidékein jelentős részben favázzal (*Fachwerk*) épültek.

A Szent Péter-dóm

Regensburg első, román stílusú dómja a VIII. században épült. Ez a dóm a XII. században leégett. A XIII. század első feléig nem történt semmilyen építkezés az új dómot illetően, mivel hosszú harcok folytak a püspökök és a herceg között a hatalomért, amelyben végül a város győzött. A város fejlődésével, kereskedelmi központtá válásával és gazdasági felvirágzásával, valamint a kolduló rendek intenzív építkezési lázának és mindenek előtt a régi dóm leégésének köszönhetően, a regensburgiak új katedrális építésébe fogtak. Ez az új katedrális nem a román kori alapokon épült, hanem attól kissé nyugati irányba elmozdulva jelölték ki új helyét. 1280-ban egy Franciaországban tanult mester vette át az építkezések irányítását. Így szülehetett meg

Regensburgban a klasszikus francia katedrális három részből álló főhajóval, nagyméretű üvegfestészeti alkotásokkal, két tornyocskával a nyugati részen, gazdag szobordíszítéssel a homlokzaton. A regensburgi dóm Bajorország egyetlen gótikus katedrálisja.

Nagy Albert püspök volt az első, aki általános népszerűségének köszönhetően egymáshoz tudta közelíteni a várost és az egyházat. Utódja, a patricius családból származó Leo Thundorfer püspök ideje alatt annyi pénz gyűlt össze, hogy folytatni tudták a katedrális építését. 1276. június 30-án szentelték fel a főoltárt. Az építkezést ekkor már siettették, mivel itt kívánták és temették is el Leo Thundorfert. A következő püspök, aki sokat tett a katedrális megépítéséért, Rotteneck püspök volt, aki annyi pénzt gyűjtött a hívektől, hogy 1310-20-as években sikerült berakni az üveglablakok nagy részét, amelyek ma is láthatók.

1325-re már majdnem teljes egészében megépült a dóm, a rákövetkező időszakban azonban Regensburg elvesztette a kereskedelemben addig játszott szerepét, és megszűnt virágzó, gazdag városnak lenni. Ennek következtében a templomot egészen a XVII. századig nem bútorozták be, festmények, szobrok, gyertyatartók és egyéb tárgyak azonban otthonra találtak a templom falai között. A XVIII. században már 17 oltár emelkedett a dómban – többek között Albert von Toring, valamint I. Ludwig király is adományozott a templomnak.

Mindent összevetve az alapkövetéltől számítva 600 évig épült a templom, amelyet az 1900-as években restauráltak, majd néhány év szünet után végleg 1988. október 2-án nyitottak meg. A katedrálisra az évszázadok stílusjegyei rányomták a bélyegüket, de leginkább a gótikus stílus dominál – még akkor is, ha a tervezett harmadik torony nem épült meg.

A vallásos életérzés

Mircae Eliade *A szent és profán* című könyvében különválasztja a vallásos létérzést a profántól. Két külön egzisztenciális helyzetként értékeli ezt

a kétféle létezésre való viszonyulást, ugyanakkor mindenfajta vallásos élménynek sajátos és közös vonásokat tulajdonít.

A premodern vallásos élmény ugyanolyan szent valóságok megnyilatkozásából áll, mint a modern világ vallásos tapasztalásai. A vallásos ember a kozmoszt részesíti előnyben a káosszal szemben, törekszik a „mi világunk” létrehozására. Szilárd pontot keres, hogy megalapítsa a világot, amely segíti ebben. A profán ember számára semleges a tér: nincsenek különböző minőségű részei. A profán létezését élő ember a társadalom olyan tagja, aki a társadalom és önmaga felé vállal és érez felelősséget. Csak anyagi síkban látja és éli meg a világot. Ezzel szemben a vallásos ember „kozmoszt összefüggésbe helyezkedik”.

A vallásos ember az időt is másként éli meg. Életét az ünnepek tagolják, bár a modern világban a profán idő is jelen van ebben az életben, amelyből rítusok segítségével jut át a szent időbe. Rítusok segítségével éli át továbbá újra és újra a mítoszokból ismert valóság-történeteket, hiszen az állandó ismétléssel közelebb kerül isteneihez, azzal pedig, hogy újra és újra megéli a világ teremtését, annak részesévé válik. A nem vallásos ember azonban nem fogadja el a transzcendentális világot, csak a történelem során létrehozott emberi dolgokat fogadja el létezőként. Elszakítva önmagát az istenektől és szentektől, deszakralizálja azokat.

Megjegyzendő, hogy Eliade szerint nincsen teljesen profán ember. Mindenkinél megvannak a világban a megjelölt helyei, amely a saját homogén világát is felszabdálja. Az ember nem képes elszakadni teljesen a vallásos, szakrális múlttól. Megmaradnak a szakrális múlt jegyei az életében, csak a vallási vonásoktól megfosztottan. A régi mítoszok helyére léphetnek más kvázi-mítoszok. A sok vallás nélküli ember nem mentes a vallásos viselkedéstől: babonákkal, tabukkal él együtt.

Templom mint szimbólum

Minden nép kultúráját áthatják a szimbólumok, melyek megjelenhetnek rituális cselekvésben, grafikusban, képekben, hangban vagy zenében.

Ezek a szimbólumok kapcsolják össze az embert a nem földi hatalommal. Szimbólum segítségével az ember megnyílik az általános érvényű, az egyetemes előtt. De bármilyen szimbólum csak akkor tölti be feladatát, funkcióját, ha az egyén valóban nyitottá válik. Mindegyik kultúrának megvannak a maga sajátos, csak rá jellemző jelei, de közös vonásuk a transzcendenssel való kapcsolat. Ilyenek például az egyiptomi hieroglifák, az iszlám ornamentika, a dervistánc, az afrikai népek öltözete, zenéje, az inkák ékszerei vagy a korai kereszténység természeti képei mint a szőlő és a hal stb.

A judaizmusra épülő kereszténység továbbörökített olyan elemeket, szimbólumokat, amelyek ábrázolását lehetségesnek tartotta a maga szimbolikáján belül. Ilyen például a galamb és a hal. A galamb a lélek szimbóluma, de a szüzesség és az erényes hívő élet is. A hal a kereszthez hasonló formája miatt a kereszténység, az örök élet szimbóluma.

A Templom ugyanebben a szimbolikában a mennyekbe való felemelkedés útja. A Templom „*imago mundi*”, azaz a földöntúli minta evilági utánpótlása is egyben. A templom istenek háza, és mint olyan, nem fenyegeti a káosz veszélye, hiszen isteni törvények által lett építve. Minden templom égi minta, aszerint lett építve. A keresztény templom az égi Jeruzsálem mása és a mennyei világ mását is megteremti itt. Mind a bizánci, mind a katolikus templomban megnyilvánul ez. A templom belső négy része a négy égtájat képviseli. A templom belseje a világmindenség. Az oltár a paradicsom, amelyet keletre helyeztek el. A nyugati rész ezzel szemben a halál területe, az elhaltak örök lakóhelye, akik az utolsó ítéletkori feltámadásra várnak. A templomépület közepe a föld. A templom „Jakob lajtorjája”, mely a láthatóból a láthatatlanba emel, az oltár mint egész, már világtól elszakított terület, nem evilági tér, hanem maga a menny.

Mint ahogyan a Templom is, az oltár is különféle jelentésekkel bír. Az oltár mindig az isteni természetű, láthatatlan világot szimbolizálja, illetve ő maga az. A Templom ebben a relációban emberi természettel rendelkezik. Más relációban

az oltár az ég, a Templom a föld szimbóluma, illetve az oltár a lélek, a Templom a test. A látható világot a láthatatlantól a láthatatlan világ látható tanújelei választják el – az ábrázolt szentek.

Az a szokás, miszerint egy templomot az égi tengelyeknek megfelelő irányban állítanak, párhuzamba állítható az időszámítással, melynek révén a keresztény ünnepek ciklusát a római időszámításhoz igazították. A régi ember számára a tér és az idő egyfajta ritmusként jelent meg. A templomban található képek elrendezése spirituális jelentéssel bír: keleten, ahol a nap felkel, az üveglablakok Krisztus születését ábrázolják, délen, ahol delel a nap, Krisztus dicsőségét, nyugaton pedig, ahol lemegy, az Utolsó Ítéletet.

A középkori művészettudományok szerint minden alkotás tökéletlen ábrázolása a paradicsomi világnak, de minden alkotás afféle mutat. Minden alkotórésznek, a köveknek, az építőanyagoknak, önmagán túli jelentőséget tulajdonítottak: minden a vallás, Isten felé irányult, és minden kis elemnek megvolt a maga jelentése. Maga az alkotás folyamata, mint minden, akár nem konkrét művészi alkotás, a világ teremtésének folyamatát utánozza, tulajdonképpen az isteni teremtőtevékenység utánzása. A középkori alkotó a természetet, a körülvevő világot is allegóriákban látja, s ilyen formán ábrázolja.

Mint a legtöbb korabeli templom, a Szent Péter-dóm alapzata is kereszt alakú. Ez teret ad az oltárok sokaságának, szimbolikáját tekintve pedig Jézus keresztre feszített testét jelenti. Krisztus feje kelet felé néz, lábai nyugati irányba, két karja pedig északi és déli irányba mutatnak. A négyzet közepe Isten lakhelye. A négyzet a tökéletes város, a mennyei Jeruzsálem közepe, illetve a lélek, a szív szimbóluma. A templom alaprajzába rajzolt emberi, krisztusi test közepe az a rész, ahol a szív található. Ez a négyzet a tökéletesség. A dóm nyugati kapualjának alsó része megfelel a Földnek, felső része pedig az égnek. A bélietoszlopon lévő figurák az ószövetség képviselői, akik mintegy Krisztus megnyilatkozását hirdetik. A fölötté levő timpanon pedig a mennyet tartja.

Összegzés

Dolgozatomban a középkori művészet értelmezéséhez szerettem volna olyan szemelvényeket felmutatni, amelyek alkalmasak lehetnek arra, hogy a bennünket körülvevő épületeket – mint például a Szent Péter-dómot – ne csak mint műemlékeket kezeljük, hanem mint letűnt korok néma szószólóit, amelyek szimbólumai az akkori valóságot tükrözik.

Céлом az volt, hogy a középkori szakrális építészet és a középkori ember életérzése közti összefüggést felölelő szerteágazó témából kiemeljem azokat a részleteket, amelyek talán a legkönnyebben beláthatók a témában kevésbé járatosak számára is. Mind Pécs, mind Regensburg középkori városrészére büszkék a lakói. Valójában azonban kevesen látják, hogy ezek a kellemes hangulatú utcácskák, középkori épületek, Pécsen a Dóm múzeumban a románkori dóm kőfaragványai, Regensburgban a Szent Péter-dóm stb. mit takarnak. De hogy valójában értékelni és érteni tudjuk ezeket az épületeket, a felszín mögé kell tekintenünk, hogy megismerkedjünk egy régi világgal és olyan közelebbi kapcsolatba kerüljünk évszázadokkal korábban élt emberekkel, amely teljesebb világképet adhat nekünk.

Úgy gondolom, hogy kutatómunkám sikeres volt. A helyszínen történő kutatás előzetes ismereteimet kiszélesítette, a Regensburgban kapott információk és tandempartnerem segítségével nagy mértékben megkönnyítette munkámat. Regensburgi kutatómunkám ugyanakkor nemcsak a dolgozat megírására volt alkalmas, hanem annak révén új ismeretekre és baráti kapcsolatokra is szert tehettem.

Szerző: Pecák Judit,
a Pécsi Tudományegyetem hallgatója

Német tandempartner: Rubis Marta,
a Regensburgi Tudományegyetem hallgatója

A regensburgi fiatalok olvasási szokásai ma, az Internet korában

A regensburgi kutatás tárgya és célja

A Pécsi Tudományegyetem és a Regensburgi Egyetem között szervezett Tandemprogram keretében és az E.ON Hungária Kft. jóvoltából 2007. október 4. és 11. között alkalmam nyílt kutatással töltenem egy hetet Regensburgban. Kutatásom tárgya a fiatalok (elsősorban egyetemisták és főiskolások) olvasási és könyvtárhasználati szokásai ma, az Internet korában. A regensburgi úttal egy sok szempontból érdekes és izgalmas összehasonlító elemzés első állomása kínálkozott fel, amely nem csak a német, hanem a magyar fiatalokra is kitérhet a későbbiek folyamán.

Az Európai Unió nagy hangsúlyt fektet az ismeretek, a tudás minél szabadabb áramlására, az oktatás modernizálására, az egyetemek együttműködésére, az oktatás multilokalizálására (gondoljunk csak a népszerű Erasmus-programra). Ezen alapokon érdekes kérdésnek tűnt számomra, hogy megvizsgáljam és összehasonlítsam a két ország fiataljainak a már említett szokásait, hiszen mind Magyarország, mind Németország az Európai Unió tagja. Meglehet, hogy a két ország infrastrukturális és gazdasági jellemzőiben, valamint EU-s tagságát illetően vannak eltérések, véleményem szerint azonban éppen ez adhatja meg vizsgálódásunknak létjogosultságát. A jelen dolgozat témája tehát – egy jövőbeni nagyobb volumenű dolgozat előfutáraként – az, hogy ismertesse a német, illetve regensburgi kutatási eredményeket az egyetemista és főiskolás fiatalok olvasási és könyvtárhasználati szokásait illetően ma, az Internet korában.

Azt szerettem volna megismerni, hogy milyen lehetőségei, szokásai, attitűdje van a regensburgi fiataloknak az Internettel, a könyvekkel és a könyvtárral kapcsolatban. Mit gondolnak, hogyan érznek a modern világ egyre nagyobb mértékű digitalizáltságáról? Kutatásomat nagyban megkönnyítette, hogy a tandemprogram részeként egy helyi egyetemista segített megszervezni az interjúkat, a könyvtárak, egyéb színterek látogatását valamint számos praktikus információval is a rendelkezésemre állt.

Hipotézisek

Előzetes feltevésem szerint a németországi egyetemek és városok jól felszereltek és sok lehetőséget adnak a fiataloknak a világháló elérésére, de a könyvtárak használatára is. Ezen hipotézisem alapjául az adott ország ismert fejlettségi mértéke és az előzetesen a regensburgi egyetemi könyvtárról olvasottak szolgáltak.

Kutatási módszerek

Kutatási módszereim a következők voltak: direkt és indirekt interjúk, körkérdések kérdőív formájában elsősorban a fiatalokkal, a vizsgálandó környezet nem beavatkozó megfigyelése, valamint a könyvtár katalógusának és szerkezetét érintő analitikus adatok összegyűjtése. A számszerű adatokat kvantitatív módszerekkel kívánom feldolgozni.

A körkérdéseknél odafigyeltünk, hogy lehetőleg egyszerűen, könnyen megválaszolhatóak legyenek az itemek, mivel hosszabb vagy bonyolultabb

kérdésekre nem szívesen válaszolnak a mindig rohanó egyetemisták. A kérdőív összesen 13 kérdést tartalmazott, nemre és életkorra is rákérdezve.

A városi és az egyetemi könyvtárak meglátogatása mellett interjút kívántam készíteni a könyvtár képviselőivel, valamint a diákokkal, és meg akartam figyelni azt is, hogy az adott időszakban milyen a könyvtár kihasználtsága, a könyvtárlátogatók életkora, neme és elégedettsége az adott szolgáltatással. A könyvtárakon kívül az olvasás szempontjából egy másik igen fontos színteret szándékoztam megvizsgálni: a könyvesboltokat. Kutatásomban arra is kíváncsi voltam, mennyi könyvet vásárolnak a német fiatalok (ennek összevetése a magyar társaikkal érdekes szociokulturális eredményeket adhat). A számítógéptermekek és Internet-kávézók lehetőségeinek felmérése is releváns lehet a kutatás szempontjából, ezért ezen irányba is tájékozódtam, elsősorban tapasztalati úton (ebben nagy hasznomra volt tandempartnerem). A Regensburgi Egyetem biztosított számomra egy vendég számítógép-felhasználói lehetőséget, így saját magam is megtapasztalhattam a helyi rendszer milyenségét.

Kutatás eredményének rövid ismertetése

A város természetesen számos könyvtárral rendelkezik, amelyek nem csak az egyetemisták részére nyújtanak lehetőségeket, hanem a polgároknak is. Közülük a Központi Városi Könyvtárat emelném ki, amely a Haidplatz-on található, mivel itt sikerült időpontot egyeztetnünk. Egy rövid interjút készítettünk a Regensburgban található városi könyvtárakról Gerhard Hansch igazgató úrral, aki röviden ismertette, hogy a városban a központi részlegükön kívül még további négy helyen találhatóak meg kirendeltségeik. A Központi Városi Könyvtár különböző részlegekkel rendelkezik (felnőtt, ifjúsági, zenei), ami a többi városi könyvtárról nem minden esetben mondható el. A könyvtár 5 számítógéppel rendelkezik, amelyből csak négyen van Internet hozzáférési

lehetőség. Nyilvánvaló tehát, hogy ezek elsősorban a könyvtári keresést szolgálják és nem hosszabb idejű felhasználást. A könyvtár sajátossága, hogy számos digitalizált információhordozóval rendelkezik, amelyek nagy része kölcsönözhető, és kölcsönzik is. (Hol mondható ez a magyar könyvtárak nagy részéről?)

A városi könyvtárak közül természetesen nem feledkezhetünk el a méltán híres Püspöki Könyvtárról sem, de ez a kutatók számára nyitott elsősorban, és a fiatalok számára nem ez az elsődleges közgyűjtemény.

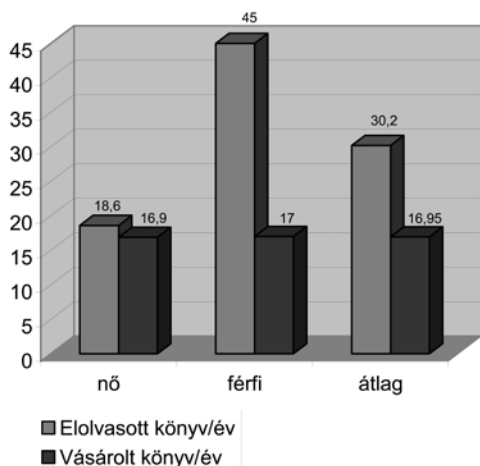
Részletesebben az egyetemi könyvtárat vizsgáltam meg, amely számos részleggel rendelkezik, és a diákok és fiatalok számára jóval ismertebb, és igényeikhez is közelebb áll. Az egyetemi könyvtár karonként rendelkezik szakkönyvtárakkal, így összesen kilenc könyvtár plusz a Hercegi Főkönyvtár és Központi Archívum alkotja. A kilenc könyvtárból kettő csak a Filozófia és Teológia fakultásoknak van fenntartva (ez a magyarországi bölcsészeti képzéseknek felel meg). Itt olyan szekciók találhatók meg, mint például szlavisztika, pedagógia, történelem, archeológia, szociológia vagy a művészettörténet (felsorolás természetesen a teljesség igénye nélkül). A 14 nagy és világos olvasó teremben körülbelül 3500 úgynevezett munkaterület van, vagy is egyszerűen ennyien olvashatnak, dolgozhatnak, kutathatnak a könyvtárakban. Ez azt jelenti, hogy az átlagosan a 17-18 ezer hallgatóval rendelkező egyetemen minden ötödik diákra jut egy könyvtári „munkafelület”. Előzetes felméréseim alapján ez messze elmarad a pécsi átlagtól, ahol ugyan 11 egyetemi könyvtár áll a hallgatók számára, de az egy diákra jutó könyvtári „munkafelületek” száma ennél jóval kevesebb.

Az egyetemi könyvtárban az OPAC katalógust használják a keresésre. Rövid közvéleménykutatásomból kiderült, hogy a diákok csupán 21%-a van megelégedve a keresőrendszerrel, míg több mint a fele a hallgatóknak egyáltalán nem tartja kielégítőnek a könyvtári katalógus kereső rendszerét.

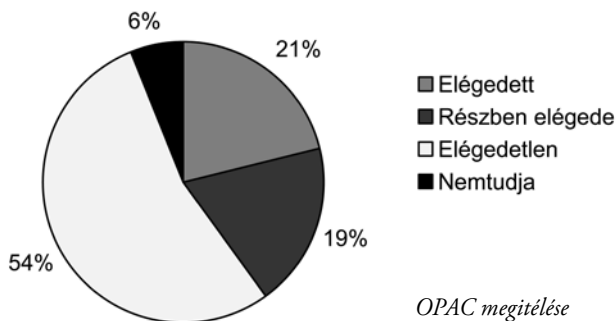
Véleményem szerint ez az OPAC viszonylagos bonyolultságából adódik, amelyet nagyjából sikerül a diákoknak leküzdeni, de az eredményességüket egy tanulmányi kutatómunkában, főleg tanulmányaik elején, nagyban megnehezítheti.

A könyvtár szabadpolcain az állomány 45 %-a található meg, a többi előre meg kell rendelni, majd, ha nem védett, ki is kölcsönözhetik őket a diákok. (Ez hazánkban is hasonló módon és arányban történik.) Érdekes módon a kölcsönzések száma átlagosan (négy év adatai alapján: 2004, 2003, 1998, 1994) 30 ezer egy évben, míg a távkölcsönzések száma ennél jóval nagyobb: 69 ezer könyv/ év. A megkérdezett diákok átlag 21 könyvet kölcsönöznek ki egy évben, ami jóval az átlag fölött van, hiszen az előbbi adatok alapján az átlagkölcsönzések száma nem több mint (távkölcsönzéssel együtt) 5,8 könyv/év/diák. Valószínűleg ehhez nagyban hozzá járul az is, hogy a megkérdezettek többsége valamely bölcsészeti szak hallgatója, és ők azok, akik az átlagszámításban a felsőértékeket adják.

A könyvtár statisztikai évkönyveiből kiderült, hogy a könyvtári olvasótermek látogatóinak a száma milliós nagyságrendű évente, ez

Vásárolt/Olvasott könyvek aránya

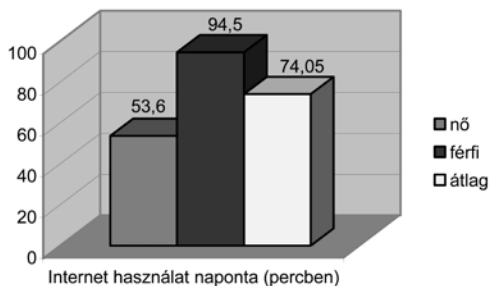
OPAC megítélése

körülbelül 2,4 millió/év. Érdekes tendencia mutatkozik itt is, ugyanis megfigyelhető, hogy az olvasótermi látogatások száma 1994-hez képest jócskán lecsökkent. 1994-ben évi több mint 3 millió volt, addig 2004-ben már csak 2,3 millió az olvasótermeket látogatók száma egy évben. Ez az adat fontos momentuma kutatásomnak. Ezzel párhuzamban ugyanis elmondható, hogy az Internet és számítógép-hozzáférési lehetőségek fokozatosan növekedtek ebben a tíz évben: mára mintegy 31 számítógépterem áll készenlétben a hallgatók számára, közel 650 géppel, ami azt jelenti, hogy minden 27 diákra jut egy gép. A számok önmagukban nem sokat mondanak, de az egyetemen járva úgy éreztem, mindenhol számítógépekbe ütközök. A déli órák túlzásfóltóságát leszámítva hamar lehetett géphez jutni. A gépek előtt ülve pedig többféle operációs rendszer közül választhatott ki-ki felhasználói kedve szerint (Windows XP, Linux stb).

Most szeretnék kitérni részletesebben az általam végzett rövid felmérésre és annak eredményeire. A megkérdezettek átlag életkora 23,5 év volt, valamennyien egyetemisták. A nemek megoszlására odafigyelve végeztük a kérdőívezést. A megkérdezettek 100%-a arra a kérdésre, hogy szeret-e olvasni, igenlő választ adott, valamint mindegyikük kedvtelésből és az egyetem miatt olvas. Az Internetet a fiúk 27%-a munkához is használja a szórakozáson, egyetemi tanulmányokon és információszerezésen túl. A lányok közül senki nem jelölte meg, hogy munkához használná a világhálót.

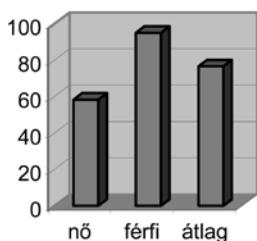
A korábban már említett átlag évi 21 kölcsönzött könyvhöz képest kiderül, hogy a hallgatók 38,2 könyvet olvasnak el és 16,95 könyvet vásárolnak. Ezek az adatok arra engednek következtetni, hogy a fiataloknak milyen fontos a könyvtári hozzáférés olvasmányaik arányában.

A könyvvásárlási szokások nemenként nem mutatnak számottevő különbséget, de az elolvasott könyvek aránya azonban igen. Míg a fiúk átlag 45 könyvet olvasnak el egy évben, addig a lányok csupán 18,6-et, ami szignifikáns különbségnek mondható. Jó lenne kideríteni, hogy mi okozza ezt a nagyfokú eltérést a nemek között. Erre azonban a jelen kutatás természetesen nem vállalkozhat. A sztereotípiák ilyen téren, miszerint a lányok a szorgalmasabbak, ők olvasnak többet, érvényét veszti (legalább is itt, Regensburgban, mindenképpen). Az olvasási szokásokhoz egyébként, megfigyeléseim szerint, hozzátartozik, hogy szinte mindenhol olvasnak a fiatalok: a buszon állva és ülve, a megállóknál, órára várva az egyetemen, kávézóban, egyszóval mindenütt és mindenhol.

Internet használat nemenként

A könyvtárban eltöltött idő/ alkalom már a lányok javára dönti a mérleg nyelvét, ill. egyenlíti ki. Látható, hogy ugyan a lányok számszerűleg kevesebb alkalommal járnak könyvtárba, de legalább egy órát, 57,1%-uk pedig ennél is több időt tölt a tudás fellegvárában. A fiúknál ez az arány már csak 45,5%, míg a kérdőívekből az is kiderül, hogy a fiúk között olyan is akad, aki csupán egy-két percet tölt el a könyvtárban. Mindezekkel együtt elmondható, hogy nemenként ugyan mutat eltérést a könyvtárhasználat és az

	Könyvtárban töltött idő kevesebb, mint egy óra/ alkalom	Könyvtárban töltött idő egy óra/ alkalom	Könyvtárban töltött idő több mint egy óra/ alkalom
nő	14,30%	28,60%	57,10%
férfi	36,30%	18,20%	45,50%
átlag	25,30%	23,40%	51,30%

Könyvtárlátogatások száma/lév

A továbbiakban a könyvtárhasználati szokásokról kérdeztük az érintetteket. A diagramon jól látszik, hogy a lányok és a fiúk könyvtárba járásának mértéke eltérő. Míg a fiúk évente átlagosan 95 alkalommal, addig a lányok csupán 58,3 alkalommal látogatnak el a könyvtárba; ez már szignifikáns különbségnek mondható. Az eltérés okára magyarázatul a diagramm melletti táblázat adhat választ:

olvasási szokások, de alapvető motívumaiban megegyeznek.

A kutatás másik fontos eleme az Internethasználati-szokások, melyeket a következő diagramm szemléltet:

Az ábráról leolvashatjuk, hogy az Internetet naponta átlagosan több mint egy órát használják a diákok. A nemek között itt is jelentős különbség látható. A lányok esetében nagyon kiugró

értékekkel is találkoztam. Volt olyan hallgató is, aki azt mondta, hogy ő egyáltalán nem használja az Internetet – ami, valljuk be, nehezen elképzelhető. A lányok között volt az a másik szélsőérték is, aki több mint 300 percet, vagyis 5 órát tölt átlagosan a gép előtt. A fiúk felhasználói szokása ezzel szemben sokkal kiegyenlítettebb.

Ha mindenhol az átlagot vesszük, a következő adat körvonalazódik: átlagosan 76,6-szor jár egy diák a könyvtárba évente, vagyis 4-5 naponta. Azaz – ha a munkanapokat számoljuk – heti 1 alkalommal jut el könyvtárba egy átlagos regensburgi diák. Habár a megkérdezettek fele ott több mint egy órát tölt el, mégis nyilvánvaló, hogy az átlag évi 30 könyvnek csupán tört részét olvassák a könyvtár falai között.

Felmerül a kérdés, belejátszik-e az Internet, az elektronikus könyvek, a digitalizált formátumban fellelhető anyagok ebbe az évi 30 könyvnek az elfogyasztásába. A kérdést már csak az egyre nagyobb számban megjelenő e-book-ok is implikálják. A regensburgi könyvrak kínálatában is megtalálhatjuk e kiadványokat. A kérdőívben erre vonatkozólag is tettünk fel kérdéseket. A válaszok nagyon meglepőek voltak az előzetes elgondolásunkhoz képest. A megkérdezett fiatalok 75% nem ismerte az e-book fogalmát, és ha ismerete is, használni csak nagyon ritkán szokta, vásárolni pedig egyáltalán nem vásárolt még. Az Internetes elektronikus könyveket szintén nagyon kismértékben használják a német fiatalok (nem így hazánkban). A nemek közötti eltérések itt is megfigyelhetőek: a lányoknak alig 10%-a hallott az ilyen fajta ismeretszerzésről, a fiúknál ennél valamivel kedvezőbb volt az arány (42%).

A diákok mellett interjút készítettem a Regensburg egyik legnagyobb könyvesboltjában dolgozó Eva Tobeschsel, aki az eladási statisztikájuk alapján elmondta, hogy az utóbbi időben megfigyelhető nemzetközi trendek náluk is fellépnek. A „Harry Potter”-jelenség nagyban megnövelte a fiatalok olvasási kedvét, és a fantasy könyvek ismét nagy népszerűségnek örvendenek, ill. rajtuk keresztül más műfajokba is belekóstolnak a fiatalok. Ez a tendencia azonban nemcsak a tizenéveseket érinti, hanem az idősebb, általam kutatott korosztályt

is. Az egyetemisták könyvvásárlási szokásai jóval szélesebb körben mozognak, mint fiatalabb vagy idősebb korosztályukéi, hiszen ők számos tanulmányukhoz elengedhetetlen könyvet, szakkönyvet is megvásárolnak. Bár továbbra is igaz az egyetemistákra, hogy jóval több könyvet kölcsönöznek, mint vesznek.

Összességében elmondható tehát, hogy a német fiataloknál a könyvet, a könyv ismerethordozó funkcióját, a tanulmányokban betöltött szerepét még nem cserélte fel az Internet. De a hétköznapi ismeretszerzésében, az ügyintézésben, a szabadidő eltöltésben mind nagyobb teret kap a modern technológia. Ez a tendencia valószínűleg nemcsak Regensburg egyetemistáira igaz – a sajátosságok, arányok, a területre jellemző adottságok feltérképezése azonban további kutatások témáját alkotja.

A regensburgi út során nemcsak adatokat sikerült összegyűjtenem, hanem olyan, a hétköznapi életben tapasztaltakkal is gazdagodtam, amelyek még közelebb vittek témám minél mélyebb megismeréséhez. A tapasztalati ismeretszerzést – a számadatok mögé való bepillantást – nem kárpótolhatja semmilyen postán megrendelhető katalógus vagy Internetről letölthető adat. Számomra ezt is jelentette a regensburgi út.

Szerző: Vörös Katalin,

a Pécsi Tudományegyetem hallgatója

Német tandempartner: Fischer Sebastian,

a Regensburgi Tudományegyetem hallgatója

Impresszum

Kiadó: Pécsi Tudományegyetem, PTE BTK, Nyelvtudományi Tanszék,
Hungarológiai és Alkalmazott Nyelvészeti Szeminárium

Vezető: Dr. Szűcs Tibor
Munkatárs: Dóla Mónika

Szöveg: A Pécsi Tudományegyetem hallgatói

Képek: Dóla Mónika

Grafikai megjelenítés: Klaus Bahringer